સુધરેલી રીત મુજબ
વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ
તૈયાર કરેલી.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(કવિતાની સમજુતી, પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; ભૂગોળના સવાલ; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ઇ.)

રચનાર—મેસર્સ. સી. ડી. શાહ. એન્ડ
રચનારનું ઠેકાણું—સાદપો

પ્રસિદ્ધ કર્તા—C. M. Shah
પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—સાદપો

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણ
છાપવાનું ઠેકાણું—શંકર પ્રી. પ્રેસ
સન ૧૯૨૨ | કિંમત ૦

આનાની ઘાત.

૪ – રૂ. ૦।
૮ – રૂ. ૦॥
૧૨ – રૂ. ૦।॥
૧૬ – રૂ. ૧)
૨૦ – રૂ. ૧।
૨૪ – રૂ. ૧॥
૨૮ – રૂ. ૧।॥
૩૨ – રૂ. ૨)
૩૬ – રૂ. ૨।
૪૦ – રૂ. ૨॥
૪૪ – રૂ. ૨।॥
૪૮ – રૂ. ૩)
૫૨ – રૂ. ૩।
૫૬ – રૂ. ૩॥
૬૦ – રૂ. ૩।॥
૬૪ – રૂ. ૪)
૬૮ – રૂ. ૪।
૭૨ – રૂ. ૪॥
૭૬ – રૂ. ૪।॥
૮૦ – રૂ. ૫)
૮૪ – રૂ. ૫।
૮૮ – રૂ. ૫॥
૯૨ – રૂ. ૫।॥
૯૬ – રૂ. ૬)
૧૦૦ – રૂ. ૬।
૪૦૦ – રૂ. ૨૫)
૮૦૦ – રૂ. ૫૦)

૧૦ – રૂ. ૦॥=
૨૦ – રૂ. ૧।
૩૦ – રૂ. ૧।॥=
૪૦ – રૂ. ૨॥
૫૦ – રૂ. ૩)=
૬૦ – રૂ. ૩।॥
૭૦ – રૂ. ૪।=
૮૦ – રૂ. ૫)
૯૦ – રૂ. ૫॥=
૧૦૦ – રૂ. ૬।
૧૦૦૦ – રૂ. ૬૨॥

---

૧૬ – રૂ. ૧)
૩૨ – રૂ. ૨)
૪૮ – રૂ. ૩)
૬૪ – રૂ. ૪)
૮૦ – રૂ. ૫)
૯૬ – રૂ. ૬)
૧૧૨ – રૂ. ૭)
૧૨૮ – રૂ. ૮)
૧૪૪ – રૂ. ૯)
૧૬૦ – રૂ. ૧૦)
૧૭૬ – રૂ. ૧૧)
૧૯૨ – રૂ. ૧૨)
૨૦૮ – રૂ. ૧૩)
૨૨૪ – રૂ. ૧૪)
૨૪૦ – રૂ. ૧૫)
૨૫૬ – રૂ. ૧૬)
૨૭૨ – રૂ. ૧૭)
૨૮૮ – રૂ. ૧૮)
૩૦૪ – રૂ. ૧૯)
૩૨૦ – રૂ. ૨૦)

રૂપીઆભારની ધાત.

રૂ. ભાર		શેર	અધોળ
૧।	રૂ. ભાર	૦)૦॥	૦॥
૨॥	„	૦)-	૧
૩॥।	„	૦)-॥	૧॥
૫	„	૦)=	૨
૬।	„	૦)=॥	૨॥
૭॥	„	૦)≡	૩
૮॥।	„	૦)≡॥	૩॥
૧૦	„	૦। શેર અથવા ૪	
૧૧।	„	૦।૦॥	૪॥
૧૨॥	„	૦।-	૫
૧૩॥।	„	૦।-॥	૫॥
૧૫	„	૦।=	૬
૧૬।	„	૦।=॥	૬॥
૧૭॥	„	૦।≡	૭
૧૮॥।	„	૦।≡॥	૭॥
૨૦	„	૦॥	૮
૨૧।	„	૦॥૦॥	૮॥
૨૨॥	„	૦॥-	૯
૨૩॥।	„	૦॥-॥	૯॥
૨૫	„	૦॥=	૧૦
૨૬।	„	૦॥=॥	૧૦॥
૨૭॥	„	૦॥≡	૧૧
૨૮॥।	„	૦॥≡॥	૧૧॥
૩૦	„	૦॥।	૧૨
૩૧।	„	૦॥।૦॥	૧૨॥
૩૨॥	„	૦॥।-	૧૩
૩૩॥।	„	૦॥।-॥	૧૩॥
૩૫	„	૦॥।=	૧૪
૩૬।	„	૦॥।=॥	૧૪॥
૩૭॥	„	૦॥।≡	૧૫
૩૮॥।	„	૦॥।≡॥	૧૫॥
૪૦	„	૧)	૧૬

ત્રિવેદી ચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અર્થ.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

બાળપોથી=નાના છોકરાંને ભણવાની ચોપડી
આનંદ=ખુશી
હોશિયારી=ખબરદારી
અધિકારી=ઉપરી
વર્ણન=વીગતવાર કહેવું તે; બયાન
તોળવા=જોખવા; તોલવા
પોપટીઉં=ઉપલકીઉં; સમજ વગરનું
જુની ચોપડી=પાછલી ચોપડી: બીજી, પહેલી, બાળપોથી,
મૂળાક્ષર=સ્વર અને વ્યંજન
બારાખડી=પદ
રમુજી=ગમત આપનારી
લાભ=ફાયદો
જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર
જ્ઞાન=સમજ; ભાન
જોગ=લાયક
હકીકત=વાત
સરસ=સારી; મનને પસંદ પડે એવી
ઉમંગથી=હોંશથી
ચિત્રો=ચિત્રામણ; છબી
વાક્ય=એક અથવા વધારે શબ્દો મળીને મનમાં ધારેલો વિચાર જેથી પુરો જણાવાય તે
વાર્તા=વાત
બોધ=શિખામણ
બારીક=ઝીણી
મુકાબલો=સરખામણી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
માહીતી=ખબર
રસીલી=ગમત ભરેલી
સંબંધી=વિષે; બાબત.
સારી=સહેલી
નમુના=નકલ
નજર કરો=ધ્યાન આપો; વિચારો
સામાન્ય=રોજ વપરાશમાં આવતી
સોદો=માલ; ચીજ
છેતરાશો=ઠગાશો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
ખાતરી=ભરોસો
ઉતાવળે આંબા ન પાકે=ઘણી ઝડપ કરવાથી કામ થાય નહિ.

સાર.

૧) ભણવામાં ઉતાવળ કરવી નહિ.
૨) જે વાત વાંચવામાં આવે તે ખરી છે કે ખોટી તેની જાતે માહીતી મેળવવી.

પાઠ ૨

ભાગ ૧

સિવાય=વગર

બાળાગણી=બાળબોધ
જુના=પહેલાના
પ્રમાણે=મુજબ
લિપિ=ભાષા
પંડિતો=વિદ્વાન; ઘણું ભણેલા
માથું=ઉપલો ભાગ
અંક=આંકડા
અનુસ્વાર=મીંડું
ધોરણ=નિયમ; રીત
વિસર્ગ=કંઈક હકારનો ઉચ્ચાર થાય એવું ચિહ્ન: અક્ષરની જોડે બે મીંડાં મુકવાં તે

પાઠ ૨
ભાગ ૨

અજાણતું=અઘરૂં
વિદ્યાભ્યાસ=ભણવું તે
નીપજે=થાય
લહીઓ=સારા અક્ષરનો લખનાર
લપટાવું=ફસાઇ પડવું
લાલચ=લોભ

નરવા=રોગ વગરના
ઠાઠ=ડોળ; ભપકો
જાતે=પોતે
શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ
ઉદ્યોગી=મહેનતુ
ચેન=સુખ; નિરાંત
ફક્કડ=સહેલાણી; છેલ
ખાલી=નકામો; ફોકટ
અસલ=અગાઉ
ઝાઝો=ઘણો
મેળવા=સરખાવી

પાઠ ૩.

ટટ્ટુ=નાનો ઘોડો
હડહડતો=પુરેપુરો
કળિયુગ=ખરાબ વખત
દૂર=છેટે
ધુમ=હાંક
બુદ્ધિ=અક્કલ
શરમાઇ=લજવાઇ
શ્રાવક=જૈનધર્મ માનનાર
મેળો=તમાસો
ખભે=ખાંધે
તોફાન=મસ્તી

બજાર=હાટ; ચૌટું
દોરે=લગામ પકડીને આગળ ચાલે
છતે=છે
ફરી ગઇ=જતી રહી
ખરે બપોરે=મધ્યાનકાળે
રાજાના કુંવર જેવા=કોમળ
હિંડાડે=ચલાવે
ખર્ચુંપાન=ખરડો; વૃદ્ધ
જોસબંધ=જોરથી
સંઘ=જાત્રાળુઓનું ટોળું
ઘાતકી=દયા વગરનો; નિર્દય.
ભાર=વજન; બોજો
વીખરાઇ જશે=અછવાઇ જશે
વખતસર=બરાબર વખતે
પૂલ=નદી કે ખાડી પરથી જવા આવવાને માટે બાંધેલો રસ્તો
શીક મોઢે=વીલે મોંઢે; દીલગીર ચહેરે
પસ્તાયા=દીલગીર થયા

સલાહ=વિચાર
દશા=હાલ; હાલત:
 સ્થિતિ

સાર

'આપ બુદ્ધિએ જય જયકાર, પરબુદ્ધિએ પ્રલયકાર, માટે આપણી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે ચાલવું પણ આપણી બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે કે ખોટે તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૩.

નરસિંહ ચૌદશ=વૈશાખ સુદ ચૌદશ
ભંડાર=ખજાનો
વાણીથી=બોલથી
પેઢા=કરપત્ર
માઠું=ખોટું
ઓપુરણ=ધણી ધણિયાણી
ઇશ્વરભક્તિ=ઇશ્વરનું ભજન
ગાળતાં=ગુમાવતાં: કાઢતાં
રૂપ=દેખાવ; શોભા; ખુબસુરતી
ગુજરી ગયા=મરી ગયા
ઉછેરવા=મોટા કરવા
મા પર આવી પડયું=માને માથે પડયું
સ્વભાવ=ખાસીયત
સલાહ=વિચાર
મદદ=આસરો આપે
અસર=લાગણી
પરગજુ=પારકાના પર ઉપકાર કરનાર
નીવડયો=નીકળ્યો
અભ્યાસ=મહાવરો; મંડયા રહેવું તે
શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરૂ
માનીતો=વ્હાલો; પ્યારો
નાની મોટી=સહેલી
બાબત=વિષય
મુરછે=ચાહે
સાંઢ=આખલો; ગોધો
પછાડી=પટકી; અફાળી
ધાર=રેખા
ખડખડ હસવા લાગ્યા=મશ્કરી કરવા લાગ્યા
અંતઃકરણ=મન; દીલ
એકદમ=ઓચિંતી
ફેંટો=માથે બાંધવાનું લુગડું
પાટો=લુગડાનો ચીરો
ઘા=જખમ
વખાણ=સારૂં કહેવું તે
જીવતો ઘેર આવત નહિ=મરી જતે
ખસ્યો નહિ=ગયો નહિ
વૈદ=દેશી દાક્તર
શુદ્ધિ=ભાન
આશ્ચર્ય=નવાઇ
પરગજુપણું=પરોપકાર, પારકાનું ભલું કરવાનો ગુણ

પાઠ ૫.

ઉંમર=વરસ
ગુજરાન=ભરણ પોષણ
પ્રીતી=હેત; પ્યાર

દયાથી ઉભરાઇ આવ્યું=ઘણીજ દયા આવી.

ખાડા પડયા=બેસીપડયાં; કુવા પડયા

જીવ આવ્યો=શુદ્ધિ આવી

આશીષ=દુવા; આશીર્વાદ

ખૂંચેલો=પેસી ગએલો

કાંઠે=કિનારે

ડુબતો-બુડતો

કુટુંબનાં=સગાનાં

ભઇબંધ=દોસ્તદાર

ઉભરાઇ=છલકાઇ

જંગલી=ફાડી ખાનાર

પેઠો=ગયો

કૃપાથી=મહેરબાનીથી

ઉંધો=અવળો

ટંગાવી=લટકાવી

પાડ=ઉપકાર

ઇનામ=ભેટ; બક્ષીસ

થોભી=ખોટી થવાય

ઢાંકુ=મીચ

ઇજા=દુઃખ

સહીસલામત=સુખેથી; જોખમ કે અડચણ વગર.

વિવાહ=લગ્ન

સામેલ=દાખલ

સાર

આપણે દરેક માણસના ઉપર ઉપકાર કરતાં રહેવું જેથી ઇશ્વર આપણાપર ખુશી થશે અને આપણું ભલું થશે.

પાઠ ૬.

અદલ=વાજબી

ગામઠી=મહેતાજીની

ધંધામાં=રોજગારમાં

વળગ્યો=લાગ્યો

ઉમેર્યો=વધાર્યો

પૈસાદાર=પૈસાવાળો

હાલ=હાલત

નસીબદાર=નસીબવાન; ભાગ્યશાળી

ફાવતો ગયો=વધતો ગયો

ધન=પૈસો; દોલત

કીમતી=ઘણી કિંમતનો

ઘરેણાં=દાગીના

ઘડાવ્યાં=કરાવ્યાં

દોલત=પુંજી

ખરીદ્યા=વેચાતા લીધા

આબરૂ=કીર્તિ

મરણ પથારીપર પડયા=મરવા પડયા

મરણ=મોત

મિલ્કત=પુંજી; દોલત

ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણ

વર્તીશું=ચાલીશું.

ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગમાંનો એક ભાગ

નવમો ભાગ=નવ ભાગમાંનો એક ભાગ

કબુલાત=વચન; મોઢાનો કરાર

દહાડોપાણી=મરણ પાછળનો ખરચ

તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન; વજીર
ખબર=જાણ; માલમ
વાહવાહ=વખાણ
ઇન્સાફ=ન્યાય

પાઠ ૭.

પોળ=શેરી
લખોટે=મંજે
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવ્યો=રોક્યો
નજીવી=નકામી; માલ વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સજા=શિક્ષા (બધે
આસપાસ=આજુબાજુ;
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું, તેજ
ચાસ=ખેતરમાં હળે કરીને પાડેલા આંકા ઉભા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક
વિશ્વપતિ=દુનિયાનો ધણી; પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ; રહેઠાણ
ભોંયમાં=જમીનમાં
ઘડીએ=કરીએ; રચીએ
ઘાટ=વિચાર
જગતનો તાત=દુનિયાનો બાપ; પરમેશ્વર
ખોળીએ=શોધીએ
કણી=રજકણ; ઝીણામાં ઝીણો ભાગ
કાજ=માટે
જગકર્તા=દુનિયાના બનાવનાર પરમેશ્વર
વિના=વગર
ઠાલું=અમથું; ખાલી
ઠામ=ઠેકાણું

સાર-પરમેશ્વર બધેજ ઠેકાણે છે માટે આપણે ખોટા કામ કરતા બીવું (ખોટા કામ કરવા નહિ)

પાઠ ૮.

વિશ્વસ્વામી=ઇશ્વર; દુનિયાનો ધણી
શીશ=માથું
નામી=નમાવી
શીશનામી=માથું નમાવી; પગે લાગી
આપદા=દુઃખ
ઉગારો=બચાવો
દીનાનાથ=ગરીબનો ધણી; (પરમેશ્વર)
આધાર=આસરો; ટેકો; મદદ
માત=મા; માતા
તાત=બાપ; પિતા
સદા=હંમેશાં; દરરોજ
પાળનાર=પોષણ કરનાર
ઉપકારો=પાડ; આભાર
રાંક=ગરીબ
અજ્ઞાન=સમજણ વગરનો; અણસમજુ
પ્રાણી=જીવ
તુંથી=તારાથી
અજાણી=જાણ્યા વગરની
ન અજાણી=અજાણી નથી; જાણીતી છે
ક્ષમા=માફી

ગુનો=વાંક; તકસીર
મતિ=બુદ્ધિ; અક્કલ
છેક=ઘણીજ
દીલ=મન; અંતર
ધારો=આણો; લાવો
કુટુંબી=કુટુંબના
જનો=માણસો
સારા=નીરોગી; તંદુરસ્ત
શકિત=બળ
દાસ=સેવક; ચાકર.
નિવારો=દૂર કરો; મટાડો; ટાળો

પાઠ ૯.

દર=નાનાં પ્રાણી પોતાને રહેવા માટે ભોંયમાં જે બાકાં પાડે છે તે
છાંયે=છાયડે
પંજામાં=દાવમાં; સપાટામાં
સપડાયલો=પકડાયલો; ઝલાયલો
સાંભરતી=યાદ આવતી
હસતા હતા=મજાક કરતા હતા
ભેવડો=બમણો
કાલાવાલા=કરગરીને કહેવું તે; આજીજી
ગુનો=વાંક
આફત=આપદા; દુઃખ
સેવક=ચાકર; દાસ
જીવતદાન=પ્રાણનો જીવ બચાવવો તે
હસીને=મશ્કરી કરીને
મગરૂરી=શેખી; પતરાજી
ગર્વ=મગરૂરી
વન=જંગલ
ભાન=સમજ; અક્કલ
જાળ=ફાંદો
ફાંફાં=ખોટી મહેનત
છુટાયું=નીકળાયું
અકળાયો=ગભરાયો
ખુમો=ખાંટા
વાળવાને=આપવાને
મહારાજ=મોટા રાજા
બજાવશે=કરશે
છુટો થયો=નીકળ્યો
અત્યારે=હાલ; હમણાં
તરણા સરખું=તણખલા જેવું; નકામું; નજીવું
સાર—ગર્વ કરવો નહિ

પાઠ ૧૦.

સિદ્ધપુર=સરસ્વતી નદીના કાંઠાપર શહેર છે.
ફેરી ફરીને=ફરીને છુટક વેચી
ગુજરાન=ગુજારો
ઘરાક=સોદો લેનાર
ખોટી=ગેરવાજબી
પરચુરણ=જુદી જુદી જાતના
ફેરી=વેચવા ફરવું તે
કિંમત=ભાવ
છેતરાતો=ઠગાતો
શાખ=આબરૂ
શાખ=ભરોસો
ઠરાવ્યા=નકકી કીધા
સામાન=વસ્તુ; ચીજ
પ્રમાણિક=વહેવારમાં સાચો
પ્રમાણિક રહેતો=ખરી

રીતે ચાલતો

મોહનમાળા=ડોકમાં પહેરવાની સોનાની માળા

જડી=મળી

પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ કરનાર માણસ

થાણું=ચોકી

પોલીસ થાણાનો અમલદાર=નાયક

ગરજ=જરૂર; અગત્ય

વાણી=બોલ; શબ્દ

માફક=પેઠે

કમાયો=પેદા કીધું

દુકાન=માલ વેચવાનું ઠેકાણું

શરૂ કર્યો=કરવા માંડયો

ભાવ=કિંમત; મૂલ

કાશી=ગંગા નદી પર શહેર છે. બનારસ

આગલ=ડાબાવાળા; તાળું

કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી થાય તે રોગ

લાગુ પડવાથી=થવાથી

મહા મુશ્કેલી=મોટી મુસીબત

વિધવા=જેનો ધણી મરી ગયો હોય તે સ્ત્રી

ધન્ય=શાબાશ

સાર

કોઇનું પણ હરામનું લેવાની કદી ઇચ્છા રાખવી નહિ. જો આપણે કોઇનું હરામનું લઇએ તો તેની સાથે આપણી પાસે હોય તે પણ જાય

પાઠ ૧૧.

ખેડીખાવામાં=ખેતી કરવાને

દગો=કપટ

રૂચતી=ગમતી

વાવે=રોપે

પામે=મળે

લણે=કાપે

તુરંગ=જેલ; કેદખાનું

નાદ=ટેવ; છંદ; આદત

જાપ્તો=ચોકસી; તજવીજ

લાગ=દાવ

ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રીમંત

નિષ્ટ=બિહામણું

રાક=વાટ

ચોકી=ચોકી કરનાર

દ્રવ્ય=નાણું

લૂટી=ખુંચાવી

પાળ=કારણ

તાલેવંત=પૈસાદાર

મિઠાઇ=ગળ્યું ખાવાનું, બરફી. પેંડા વિગેરે.

સુખે=નિરાંતે

નસીબ=ભાગ્ય

કહોઇ=સુખડીઓ

ભેળ્યું=મેળવ્યું

તાકયું=ચાહ્યું; ઇચ્છયું

મડદાં=મુડદાં; મરી ગએલાં પ્રાણીઓ

ગીધ=ફાડી ખાનારૂં મોટું પક્ષી

મગર=ગરોડીના જેવું પણ તેનાથી ૨૫ ગણું મોટું પાણીમાં રહેનારૂં પ્રાણી

સાર

આપણે કોઇનું ભુંડું ઇચ્છવું નહિ પણ ભલું ઇચ્છવું કે જેથી ઇશ્વર આપણું ભલું કરે.

પાઠ ૧૨.

ગંધર્વ=ગવૈયાની એક જાત; સ્વર્ગમાં ગાનારા

સહન થયું=ખમાયું

ગળગળા=છાતી ભરાઇ આવેથી નરમ થએલા

આકૃતો=આડચણો

ક્રોધ=ગુસ્સે

વર્તણુંક=રીતભાત

સહન થઇ શક્યું નહિ= ખમાયું નહિ

ઉપાય=ઇલાજ

ફોસલાવી=સમજાવી; પટાવી

જુલમ કર્યો=જબરાઇ કીધી

રૂચતી=ગમતી

નીચ=પાપી

કંઇ બાકી રાખવો ન-થી=ઘણુંજ કરે છે

અપકાર=અવગુણ; ભુંડું કરવું તે

સાર.

કોઇ આપણું ભુંડું કરે તોપણ આપણે તેનું ભલુંજ કરવું જેથી ઇશ્વર આપણા પર રાજી થશે.

પાઠ ૧૩.

રાજકાજ=રાજકારભાર

સરખો=બરાબર

પારખી=ઓળખી

અદલ=ખરો; વાજબી

કચેરી=દરબાર

ચર્ચા=વાતો; વિચાર

સાક્ષી=વાત જાણનાર

અચરજ=નવાઇ

હક=માલકી

ગળેપડુ=ખોટો હક ધ-રાવનાર

સાર.

બીજાની વસ્તુ ગળે પડી લેવાની ટેવ રાખવી નહિ.

પાઠ ૧૪.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કબીલા-વાળો; સારી સ્થિતિનો માણસ

કદાપિ=કોઇવાર

કકડીને=ઘણીજ; સખત

નિસાસો=દુઃખ કે દીલ-ગીરીને લીધે શ્વાસ નાંખવો તે

અભાગીઓ=કમનસીબ

કરમાઈ ગયું=ફીકું પડી ગયું; ઉતરી ગયું

ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો

ટેકો=આધાર, આસરો

હેઠે=નીચે

કાયમ=હમેશાં

તંગી=તંગાસ, ભીડ

મટી=દૂર થઇ; ટાળી

સાર.

આપણી બધી ઇંદ્રિયો સાજી છે માટે ઇશ્વરનો પાડ માનવો, અને એ

ઈંદ્રિયોનો સારો ઉપ-
યોગ કરવો.

પાઠ ૧૫.

રંગીત=રંગેલો
સુશોભિત=દેખાવડો
પીરસી=મુકી
માન્યા વગર=કબુલ કર્યા વગર
વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ
મસ્કરી=મજાક
નોતરૂં=જમવાનું કહેણ
છાછરો=જરાક ઉંડો ને પહોળો
થાળ=મોટી થાળી
ચપચપ=ઝપઝપ
ખામી=ખાંપણ; ખોડ
ભાવ=હેત; પ્યાર
ભોળા=પાપ વગરના
ખાતર=બરદાસ
સાટું=બદલો
મોં મલકાવી=મનમાં હસી
સ્વાદે=લહેજતથી
શરમાવ્યું=લજવાયું

સાર.

કોઇની મસ્કરી કરવી નહિ જો આપણે કોઇની મસ્કરી કરીએ તો તે આપણી કરે.

પાઠ ૧૬.

સત્ય=સાચું
વસે=રહે
ઉજાસ=પ્રકાશ
વિશ્વપાત=પરમેશ્વર
સતનું=સત્યનું
ચિંતન કરવું=ધ્યાન ધરવું
સત=સાચું
વાક્ય=શબ્દ; વચન
નિશ્ચય=નક્કી; નિરધાર
ઉચરવું=બોલવું
અસત્ય=ખોટું
જશથી=આબરૂથી
ઝળકીત=પંકાએલા; વખણાએલા
જગે=દુનિયામાં
બીજ=બીયું

વૃક્ષ=ઝાડ
વિશાળ=મોટું
ગુણકારી=ફાયદાકારી
ફળ=પરિણામ
આશ્રય=મદદ
છાંયતળે=શીળામાં
પરિતાપ=દુઃખ
પ્રગટે=ફેલાય
છળ=લુચ્ચો
દુષ્ટમતિ=નઠારી બુદ્ધિ
ભય=બીક; બો
હટે=નાશ પામે; જતો રહે
જોગ=બનાવ; કારણ
છુપાઇ જશે=ઢંકાઇ જશે; જાહેરમાં આવશે નહિ.
છેવટ=આખરે
દીપશે=પ્રકાશશે
ફરીને=બીજીવાર
આય=નુકસાન
કલેશ=દુઃખ
અનેક=ઘણાં

ટળે=દૂર કરે; મટાડે
સમું=સરખું; બરાબર
અન્ય=બીજું
ખરે=નક્કી
અતિ=ઘણો; બહુ
રીઝશે=ખુશી થશે
સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
રીઝો=ખુશી થાઓ

સાર.

હંમેશાં સત્ય બોલવાથીજ લાભ છે. અને તેથી પરમેશ્વર ખુશી થાય છે.

જુઠામાં જુઠો માણસ પણ એક દિવસમાં જુઠા કરતાં સાચું વધારે બોલે છે એ ઉપરથી ઇશ્વરને સાચુંજ ગમે છે એમ સાબીત થાય છે.

પાઠ ૧૭.

તંબુ=સુગડાનું ઉપાડી લેવાય એવું ઘર
ભરવાડ=ઘેટાં ચારનાર
પાકાં=છો ઈંટના
રિવાજ=ધારો, નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપું; ચાલતા વખતની હકીકતના છાપેલા કાગળ
બાંકડો=પીઠવાળી પાટલી
સપાટ=સરખી
મીલનસાર=મળતાવડા
પરોણાચાકરી=પરોણાગત
ભારી=બોજારૂપ
પૂજે છે=સેવા કરે છે

સાર.

જરૂર વગરની ચીજો પાછળ ઓછો ખરચ કરવો અને તેનો ઉપયોગ પરોપકારમાં કરવો.

પાઠ ૧૮.

મોહોરમ=જે મહીનામાં તાબુત નીકળે છે તે મુસલમાનનો મહીનો
તાબુત=તાજીઆ
વરખ=ધાતુનાં એક પાતળાં પતરાં
કાંકડો=કકડો
વેશ=દેખાવ
તારીફ=વખાણ
મરણતોલ=મરી ગયો હોય એવી
સ્થિતિ=હાલત
રડારોળ=ઘણું રડવું કકળવું તે
એકાએક=એકદમ
અચંબો=નવાઇ
દશા=સ્થિતિ, હાલત
ધ્યાનમાં=સમજણમાં
ઉપચાર=સારવાર, ઉપાય
સારવાર=ચાકરી; બરદાસ
પ્રસંગ=વખત; બનાવ
પરિણામ=ફળ; છેવટ
છિદ્રો=કાણાં
વાટે=રસ્તે
ઢીલ=વાર
મંદવાડ=રોગ; બિમારી
અકસ્માત=અણધાર્યો બનાવ
વિદાય થયા=ગયા

પાઠ ૧૯

બાપબાંડુ=બાપભેન
પાક=પેદાશ
અઘાટ=ઘણીપણાના હક સાથે; તમામ હક સાથે
ઉપજ=પેદાશ
ઘરખરચ=રોટલા ખરચ
દુકાળ=મોંઘવારી અનાજ પાણી મોંઘા મળે એવો વખત
કરકસર=ખપ જેટલું વાપરવું તે
ચરુ=કડાંવાળો દેગડો
સોનામહોરો=સોનાના સિક્કા
ઉતરે=ઓછો આવે
ચુકાદા=ફેંસલા
નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો
પાક=ફાલ

સાર.

પ્રમાણિકપણે ચાલવાથી ઇશ્વર ખુશી થાય છે માટે પ્રમાણિકપણે ચાલવું.

પાઠ ૨૦

અરધું=અડધો ભાગ
લાંચીઆ=લાંચ લેનારા
મનોહર=દેખાવડા
માનીતો=વહાલો
દિલ્હી=જમના નદીના કાંઠાપર શહેર છે.
પ્રખ્યાત=જાણીતો
પરાક્રમી=બહાદુર
શોખીન=ફાંકડપણું બાબતમાં આનંદ લેનાર
આસરો=મદદ
મોં ઉતરી ગયાં=ફીક્કાં પડ્યાં
ખજાનચી=ખજાનાનો ઉપરી;તિજોરીનો ઉપરી
ફટકા=સપાટા; નેતર કે ચાબુકના ઝપાટા
નિશ્ચય=ઠરાવ
ભાગીદાર=ભાગીઓ
ખુદાવંદ=મોટો માલીક (મોટા દરજ્જાવાળાને માટે બોલાય છે)
શરત=કબુલાત
હજુરમાં=રૂબરૂમાં

સાર.

હકથી વધારે લેવાની ઇચ્છા રાખવી નહિ.

પાઠ ૨૧.

માઠાં=ખરાબ
હલકો=તુચ્છ

તોફાની=મસ્તીખોર
કાયર=હેરાન
આંકી=દામ દઈ; નિશાની કરી
ચર્યો=ખાઈ પી મસ્ત થયો
ફાટયો=જબરો થયો
માતેલા=ખાઈ પી જબરા થએલા
જબરા=જોરાવર
હાથ ચલાવવો=મારવું
ઘટતો=લાયક
પલક=જરાવાર
કચરી=ચગદી
યુક્તિ=તદબીર
નસકોરાં=નાકનાં બે કાણાં
પેસી ગયો=દાખલ થયો
તોબાતોબા=કાયર કાયર
પોકરાવી=કરાવી
ફુલાઈ ગયો=મગરૂર થયો
અહો=અરે
શબ્દો=બોલ; વચન
અભિમાની=અહંકારી
ઉતારું=કાઢું
ફસાયો=સપડાયો

હલકા મનનો=નીચ વિચારનો
નમ્ર=ગરીબ

સાર.

કદી અહંકાર કરવો નહિ, અહંકારી માણસો ધારે કે મારા જેવો કોઈ નથી પણ તેના માથાનો કોઈ હોયજ

પાઠ ૨૨.

સ્થાપન=મંડાણ; [શરૂઆત
સવડ=સગવડ; સોઈ
ગોઠવણ=બંદોબસ્ત
એપીઓ=કાસદ
લાભ=ફાયદો
સહજ=થોડો
માનવાચક=માનનો અર્થ બતાવનારા
તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા પવિત્ર; બાપ; ગુરૂ (એ શબ્દ વડીલના નામની પહેલાં વપરાય છે.)
ચિરંજીવી=લાંબી મુદત જીવનાર. (આ શબ્દ છોકરાંના નામની પહેલાં વડીલ વાપરે છે.)
રાજમાન=જેને રાજ તરફથી માન મળતું હોય તેવા
રાજશ્રી=જેને રાજ તરફથી પૈસા મળતા હોય તે
પ્રિય=વહાલા
સૌભાગ્યવતી=પરણેલી સ્ત્રી; જેનો ધણી જીવતો હોય તે.
ગંગાસ્વરૂપ=એ શબ્દ વિધવા સ્ત્રીના નામની પહેલાં વપરાય છે.
નામઠામ=નામ અને ઠેકાણું
સરનામું=નામ ને ઠેકાણું
ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં
પત્તો=ઠેકાણું

પાઠ ૨૩.

ઉમરાવ=અમીર
શિકાર=જનાવરોને તાકીને ગોળી મારવી તે
સુલતાન=મુસલમાન પાદશાહ
અહેસાન=ભીડ
માનું છું=ગણું છું
ખોરાક=ખાવાનું
હાજર કરૂં છું=રજુ કરૂં છું
ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું વાસણ
ભાવથી=હોંસથી; ખુશીથી
શાંત=ઠંડો
વિનંતી=નમનતાઇથી કહેવું તે
જાગીર=ઇનામી જમીન; સરકાર તરફથી મળેલું ગામ કે જમીન
સાન=અક્કલ; સમજ
સંબંધમાં=વિષે
અંદેશો=શક; વહેમ
જાતે=પોતે
ઝવેરખાનાનો=કીમતી રત્નોનો
ઉપરી=અધિકારી; સરદાર
ઇલાજ=ઉપાય
ભંભેરવા=ખોટું સમજાવવા
સંતાઇ=છુપાઇ
ભિખારી=ભીખ માગનાર
ઇર્ષાખોર=અદેખા; ઝેરીલા
સ્થિતિ=હાલત
ભેટયો—છાતી સાથે દાબ્યો
પ્રધાન=વજીર
દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ બહાર કાઢી મૂકવું તે

સાર.

માણસની ચઢતી પડતી જીભ વડે થાય છે જો આપણે નમનતાઇ વાપરીએ તો સામાનો પ્યાર મેળવીએ, માટે ઇર્ષા છોડી નમ્ર સ્વભાવ રાખવો કે જેથી ઉમરાવોના જેવા હાલ થાય નહિ

પાઠ ૨૮.

પંચ=પાંચ કે વધારેનું ટોળું
વાદવિવાદ=તકરાર
તુર્ત=તરત
દરબાર=કચેરી
નાર=બાહ્ય
ગણના=ગણતરી; કદર
વલવલે=ટળવળે; વલખાં મારે
પય=દૂધ
વફાદાર=વિશ્વાસુ
ધાન=અનાજ; ખાવાનું
તનતોડીને=ઘણું વૈતરૂં કરીને
માન=આબરૂ
સેવા=ચાકરી
માનવી=માણસ

ઉપાડે=ઉંચકે
ભાર=બોજો; વજન
બણુબંધી=બારે; બણુના
  માપથી
બોજા=વજન; તોલ
બીન=વગર; વિના
તન=શરીર
નીમક=મીઠું; લુણ
હલાલ કરું છું=બદલો
  વાળી આપું છું
હાર=પરાજય; હારવું તે
માલિક=ધણી
રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરૂ
પીઠ=વાંસો; બરડો
દરકાર=પરવા
માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓ
  છો કરવા; અંતર
  ઓછું કરવા
સફર=લાંબી મુસાફરી
મુજ=મારો
જળકાજે=પાણીને માટે
જીવ લીએ છે=મારી
  નાખે છે
ક્રૂર=ઘાતકી; દયા વ-
  ગરનો
અંબાડી=હાથીપર બે-
  સવાની બેઠક
ફેરો=નો
દીપે=શોભે; સારો દેખાય
શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ;ઉત્તમ
પશુ=ચોપગાં જાનવર
સરદારી=ઉપરી
ન્યાય=ઇન્સાફ
નિર્દોષી=વાંક વગરનો;
  નિરપરાધી
તલ=જરા જેટલો; થોડો
ત્રાસ=બીક; ભય
તોય=તો પણ
તલપે છે=તાકે છે;ધારે છે
માંસ=ગોસ
કસાઇ=ચંડાળ
કર=હાથ
ઠાર બનું છું=કપાઇ
  જાઉં છું
કુલ=બધો; તમામ
બોજ=બોજા
વ્યાપાર=વેપાર
ઘડી=થોડો વખત
કરાર=આરામ
ખર=ગધેડો
ગજ=હાથી
આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ
અથડાય=અફળાય
આશાપર અથડાય=ભ-
  રોસાપર રહે
ખલક=જગત; આલમ;
  દુનિયા
દંડે=શિક્ષા કરે
પીડતાં=દુઃખ દેતાં
કોપે=ગુસ્સે થાય; રીસે
  ભરાય
કીરતાર=પરમેશ્વર; બ-
  નાવનાર

સાર.

આપણે પાળેલાં જ-
નાવરો પાસે ગજા ઉપ-
રાંત કામ કરાવવું નહિ.
અને પેટપુર ખાવતું
  આપવું

પાઠ ૨૫.

ગુનો=કસુર
ભોડું=ભુંડું

સદ્‌ગુણી=સારા ગુણ-
 વાળા
કબુલાત=વચન; કરાર;
 ઠરાવ
ધક્કા=હડસેલા
તુટી ગયો=ભાગી ગયો
ફોડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા
ફોડયો=ભાગ્યો
મા=નહિ
બોલ મા=બોલ નહિ
કસુર=વાંક; ગુનો
જાણે અજાણે=જાણતા
 અજાણતા
માનવી=કબુલ કરવી
ગુનેગાર=અપરાધી; ક-
 સુર કરનાર
નારાજ=નાખુશ
બીક=ભો
ઉદાસ=દીલગીર
સુખેથી=વગર ફીકરે
હેઠે=નીચે
રૂએ=રડે
દોષ=વાંક; ગુનો
સંતાડવા=છુપાવવા

ભૂલ=ચૂક
સહન કરવું=ખમવું; વેઠવું
નીવડે=નીકળે; થાય

સાર

ગુનો કબુલ કરવાથી પરમેશ્વર ખુશ થાય છે અને આપણા મનને ફીકર રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬.

સારે રાગે=મધુર સ્વરે; મીઠે અવાજે
ગૂંદેલી=વળ દીધેલી
લાયક=યોગ્ય
બાળાઓ=છોકરીઓ
હોંસે હોંસે=ઉમંગથી
કન્યા=કુંવારી છોકરીઓ
સીવણ=સીવવાનું કામ
રંગબેરંગી=તરેહતરેહના
 રંગના
ગળપટા=ગળે બાંધવાના
 પટા
લેખાં=મોઢે ગણવાના
 હિસાબ; મુખગણિત
ઘાટ=આકાર

પ્રદર્શન=સંગ્રહસ્થાન;
 નમુનેદાર ચીજો બતા-
 વવા માટે એક ઠેકાણે
 ભેગી કરી રાખવી તે
ચિત્રકામ=ચીતરવાનું કામ
તલ્લીન=મશગુલ; લીન;
 એક ચિત્ત
ખુશી=મજા
મહેતાજી=કન્યાશાળાની
 વડી સ્ત્રી શિક્ષક
ગુણી=ગુણવાન
શિક્ષકો=આસિસ્ટંટો
વર્તે=ચાલે
સલાહસંપ=એક વિચાર;
 મળી સમજીને ચાલવું
 તે
શિક્ષણ=શીખવવાનું કામ

સાર.

છોડીઓને ભણાવવાથી તેમની અક્કલ ખીલે છે. માટે છોડીઓને ભણાવવી જોઇએ.

પાઠ ૨૭.

ઉપયોગ=ખપ

સંગ્રહ=સંઘરો; એકઠું કરવું તે
હકીકત=બયાન; વિસ્તારી કહેવું તે
હરકત—અડચણ
દ્રવ્ય=પૈસા
સંઘરો=સંગ્રહ
કુદરતનું=ઇશ્વરી શકિતનું
અવલોકન=ધારીને જોવું તે; બારીક તપાસ
રાજધાની=રાજા જે શહેરમાં રહેતા હોય તે શહેર; રાજગાદીનું શહેર
ઇમારતો=ઉંચી બાંધણીના ઘરો
કિલ્લો=ગઢ
રચના=બનાવટ; ગોઠવણ
બાંધણી=બાંધકામ
ખાણો=અનાજ ભરી મૂકવા માટે જમીનમાં જે ખાડા ખોદેલા હોય તે
જાર=જુવાર
ખાનગી=પોતાની
સળી=સડી; જીવાત પડી
ભુકરો=રેતી; એક જાતનો પોચો પથ્થર
ખડ=ઘાસ
ગંજી=ઢગલો
અગત્યની=જરૂરની
આગગાડી=દેવતા અને પાણીના બળથી (વરાળથી) ચાલતી ગાડી
સાધન=વસ્તુઓ
પુષ્કળ=ઘણું; બહુ
દાણા=અનાજ
નાણું=પૈસા
અવારનવાર=વારાફરતી
સંઘાત=મેળાપ

સાર.

પૈસા બચાવ્યા હોય તે ઘડપણના વખતમાં તથા આફતના વખતમાં ખપ લાગે છે માટે દરેક માણસે પૈસાનો સંગ્રહ કરવો જોઇએ. "વખત અને પૈસો નકામો ગુમાવવો નહિ.

પાઠ ૨૮

પરબ=મુસાફર લોકોને મફત પાણી પાવાનું ઠેકાણું
વારાફરતી=એકપછીએક
કઠિઆરા=લાકડા ફાડનાર; લાકડા કાપીને વેચનાર (દીધેલું
ધર્માદા=દાનમાં આપી
મનોહર=મનને ખુશ કરે એવું
વળેલો=વળગેલો
ખરો તડકો=સખત તાપ
વિસામો=આરામ
દસમો ભાગ=દસ ભાગમાંનો એક ભાગ
આશીર્વાદ=આશિષ
ટાળવામાં=મટાડવામાં; દૂર કરવામાં

શીતળ=ટાઢી

સાર.

જે કાંઇ કમાવવું તેમાંથી થોડો ભાગ પણ ધર્મના કામમાં ખરચવો. "ધર્મે જય અને પાપે ક્ષય."

પાઠ ૨૯

નકામા=ફોકટના

ઉદ્યમે=ધંધે

વળગ્યો=લાગ્યો;ભાઝયો

શેખચલ્લી=ખોટા વિચાર કરનાર

તરંગ=ખોટા વિચાર

તર્ક=મનસુબો; વિચાર

તર્ક ઉડાવે=મનસુબા કરે

પાર=છેડો; અંત

ઠરાવી=નકકી કરી

લાડવો=ઘી ભરવાનું માટીનું વાસણ

ધુંણાવી=હલાવી

ટપકો=ગુનાના બદલામાં કડક શબ્દ કહેવા તે

ઘર ભાંગ્યું=ઘરબાર વગરનો થઇ ગયો

ગાળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા

માફક=પેઠે

ચેતગ્યો=સમજાગ્યો

સાર.

આપણા ધંધા સંબંધી જ વિચારો કરવા એકદમ પૈસાદાર થઇ જવાનો નિશ્ચય કરવો નહિ.

પાઠ ૩૦

ઉડાવવા=ચગાવવા

છેક=તદન

ફરીથી કરો=બીજીવાર કરો. મતલબ હરકાંઇ સારૂં કામ પુરૂં ન થાય ત્યાં સુધી ફરી ફરીને કરવું

પતંગ=કનકવા

ચઢાવવા=ઉડાવવા

સપાટા=ઝપાટા

ગોથું ખાઇ=ઉંધો થઇ

કાયર થવું=કંટાળવું

પ્રયાસ=અજમાયશ

આસમાન=આકાશ

ટપકા=ડાઘા

વીંટવા=લપેટવા

સાર.

શરૂ કરેલું કામ પુરૂં ન કરીએ તો કરેલી મહેનત નકામી જાય, અને લોકમાં મજાક થાય. માટે હરકોઈ કામનો આરંભ કરતાં પહેલાં વિચાર કરવો કે એ કરવું વાજબી છે કે નહિ અને વાજબી લાગે તોજ આરંભ કરવો; અને આરંભ કર્યો તો તે કામ પુરૂં કરવુંજ; વચ્ચેથી અધુરૂં મુકીછોડી દેવું નહિ. જે માણસ આ પ્રમાણે કરતો નથી તે બાયલો કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧

ડાલે=હાલે

તરુવર=મોટું ઝાડ

ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે

પાન=પાંદડાં; પાંતરાં

ગાન=ગાયન

ધ્યાન ધરતાં=ઇશ્વરને પોતાના મનમાં આણતાં

કલોલ=ચેનબાજી; આનંદ; મજા

સાથ=સાથે

પડદો=આંતરો

ખેલે=ફિશાડો કરે

ચૂસે છે=શોષે છે

ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ

ઘાટે=ઓવારે; કિનારે

જળઘાટે=નદી કે તળાવ કાંઠે

નિજ=પોતાની

વાટે=રસ્તે

પોઢે=સુએ

માળ=માળામાં

જપતાં=ઠરીને બેસતાં

મળસ્કે=સવારે;પરોઢીએ

ધાય=દોડે

વનફળ=વનમાંના ફળ

ઝૂલે=હાલે

ભલી ભાતના=સારી તરેહના

વિધવિધ=જુદી જુદી

દીનાનાથ=ગરીબનો ધણી; પરમેશ્વર

મધુરો=મીઠો

ધરી=રાખી

નિર્મળ=ચોકખુ; મેલ વગરનું

ઠરે=નિરાંતે બેસે

ભલી ભાતે=સારી રીતે

ઉઠાવી=જગાવી; ઉંઘાડી

ઉડાવી દીએ=હરાવે

મેળવાયછે=પેદા કરાય છે

રાજ અધિકાર=રાજસત્તા

વશ=તાબે

વિપત્તિ=દુ:ખ; આફત

ટળી જાય=જતા રહે

કામધેનુ=ઇચ્છેલું આપનારી ગાય

ચિંતવ્યા=ધાર્યા

અપાર=ઘણોજ

પમાય છે=મેળવાય છે; પેદા કરાય છે

સાર.

ઉદ્યોગી માણસને કંઇ પણ અઘરૂં નથી ઉદ્યમ કરવાથી જે જોઇએ તે મળે છે, માટે ઉદ્યમ કરવો.

પાઠ ૩૨

સેવા=ચાકરી

વંશપરંપરા=છોકરાંના છોકરાં; પેઢીપર પેઢી

નાનપણથી=બચપણથી

ઇચ્છતા=ચાહતા

ભરોસો=વિશ્વાસ

મહેનત=મજુરી

બદલામાં=સાટામાં

ભોગવટો=વાપર

સાંતી=હળ

લાડ=વહાલ

ઉછરેલો=મોટો થએલો

ધ્યાન=ચિત્ત; મન

સાંતીની જમીન=ખેડવા લાયક ભોંય

ઉંચા પ્રકારની=સારો પાક ઉતરે એવી; ફળદ્રુપ; રસાળ

પ્રકાર=જાત

સાથી=મદદગાર; ખેતીને માટે રાખેલો નોકર

પ્રકાર=રીત

ઉદ્યોગી=મહેનતુ

પુંજી=દોલત
અર્થ=મતલબ; સાર
ડહેલી=મોટા દરવાજા-
વાળા ઘરનું ભોંયતળીઉં
મેઘ=મેહ; વરસાદ
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાતરી=ભરોસો; પતીજ

સાર.

આપણા કામનો ભરોસો નોકરપર રાખવો નહિ. પણ નોકરો કામ કરે છે કે નહિ તેની તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

પિડાય=દુઃખી થાય
નિરોગી=રોગ વગરના
સુધરતી=સ્વચ્છ થતી
બિનાશ=ભેજ
મેલું=ગંદું
ગંદુ=ગોજું
ચકલી=સકોરો; પિત્તળ
કે લોઢાની પેચવાળી
વાંકી નળી
ટાઢીઓ તાવ=મલેરીઆ; નઠારી હવાને લીધે જે તાવ આવે છે તે
બેનપણી=સહીઅર; સખી
પગ મૂકવાનું=આવવાનું
મન=ઇચ્છા; મરજી
મંદવાડ=રોગ; બિમારી
ગંદકી=ગંદવાડ
મૂળ=બી; બીયાં
જંતુ=જીવડાં
પાકે છે=પેદા થાય છે
ખુણેખોચરેથી=ખુણા-
ખાંચા
વાળી નાંખીએ=સાફ
કરીએ
શ્વાસ=દમ
વડે=થી
ખુલ્લાં=ઉઘાડ
બીજ=મૂળ
નાશ પામે છે=જતા
રહે છે
હોળી=રેડી
મરે છે=ઉતરે છે
ઝીણો તાવ=હાડનો તાવ (એ તાવથી શક્તિ ઘણીજ ઓછી થાય છે)
લકવા=એક જાતનો રોગ (જેથી શરીરનો કોઇ બાજુડો પડી જાયછે)
જાજરૂ=સંડાસ
મોરી=નીક; ગટર
ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝપટી
દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ
તદન=બિલકુલ
ખુલી રીતે=સમજ પડે
આવી રીતે
સાર=ઘર,વાડ વગેરેદરેક ચીજ ચોકખી રાખવી

પાઠ ૩૪.

અણસમજુ=વગર વિચારના; મૂર્ખ
શોક=દીલગીરી
ઠરાવ=નિશ્ચય
ઉંચા=સારા
પ્રાણ=જીવ
વૃદ્ધ=ઘરડાં
પાટલીપુત્ર=મોટો છોકરો
નિશ્ચય=ઠરાવ
સમાચાર=ખબર
અંદેખાઇ=ઝેર

ઉથાપશે=ઓપશે; ભંગ કરશે; ફેરવશે
સંદેહ=શક; વહેમ
વરદાન=માગેલું આપવું તે
લેણાં=માગતાં
વનવાસ=જંગલમાં રહેવું તે
હઠ=જીદ; જક્ક; ગમત
ધિક્કાર=તિરસ્કાર
દેહમૂકયે=મરણ પામ્યા

સાર.

"સોબત તેવી અસર" હમેશાં સારાની સોબત કરવી. કામ કરતાં પહેલાં શું ફળ આવશે, એ બાબતનો વિચાર કરવો કે જેથી પાછળથી પસ્તાવું પડે નહિ.

પાઠ ૩૫.

ચમકારા=ચમકારા
દરકાર=પરવા
સ્થિર=હાલ્યા વગર
ખેલ=રમત
કસરત=શરીર કસવું તે
ગુજરાન=ગુજારો; પોષણ
ટોળું=જથો
હાથ=બે વેંત જેટલી લંબાઇ
ધરી=પકડી; ઝાલી
સરણાઇ=પીપી
નટ=સ્ત્રી વગેરેનો વેષ લઇ ઘણા ખેલ કરનાર
અંગકસરત=શરીરની કેળવણી
ગુલાંટ=ગોલાંટ
ચક્કરચક્કર=ગોળગોળ
ચમકે છે=ઝળકે છે
શાબાશ=ધન્ય
જીવની દરકાર કરતા નથી=મોતની બીક રાખતા નથી
સફાઇ=ચાલાકી
ચમત્કારવાળા=અચરત પમાડે એવા
નજરબંધી=જાદુથી જોનારની આંખને ભૂલાવવામાં નાંખવી તે
ખુબીદાર=વખાણવા લાયક; ચમત્કારી

સાર.

અંગકસરતથી શરીર કસાય છે, માટે નાનપણથી કસરત કરવાની ટેવ રાખવી.

ગ્રીષ્મ ઋતુ=વૈશાખ અને જેઠ મહીનો
કોકિલા=કોયલ
દીપે=શોભે
મોર=આંબા આમલીના ફૂલ
મહિમાય=મોટાઇ
નીરખી=જોઇ
શીતળ=ઠંડી
ટહુકા=કાલાકાલા બોલ
તપતી=ગરમ થતી
ધરતી=જમીન
સુગંધી=સારી વાસ
વસંત=વસંતઋતુ; જુલાઇ ને ઓગષ્ટ માસ
ભમતી=રખડતી

ફૂળી=પાકી
લલચાય=લોભાય
જનો=માણુસો
લહી=જોઇ
ભલી=સારી
ભલી લીલી=લીલીછમ
અતિ=ઘણો
શાખ=ઝાડપર પાકીને
 નીચે પડે તે કેરી
રસદાર=ઘણા રસવાળી
સુકેસરી=સારા કેસરી
 આ રંગની
ચિત્ત=મન
હરતી=ખેંચતી
ઠરતી=રહેતી
દીલમાં ઠરતી=યાદ
 રહેતી
પ્રવેશ કરીને=આવીને
ઉકળાટ=ગભરામણ
ધરે છે=કરે છે
વનેવન=જંગલે જંગલ
આમ્ર=કેરી

આમ્રતરુ=આંબો
વાસ કરૂં છું=રહું છું
ચિત્ત હરૂં છું=મન
 ખેંચું છું
શ્યામ=કાળા
પરખાઉં=ઓળખાઉં
કોમળ=નાજુક
કંઠ=સાદ
સંગીત=ગાયન
સૂર=અવાજ
ગજાવું=ગજવી મુકું
મધુરો=સારો
રૂપેરી=રૂપાનાં જેવો
 સફેદ
કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
ફુલેલ=ખીલેલી
અંગમાં=શરીરમાં
વેલમાં=વેલામાં
અનેક=ઘણી
પાંખડી=ફૂલની પાંદડી
પ્રસારી=ફેલાવી
ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
પ્રફુલ્લ=ખીલેલો

ગ્રીષ્મનો બાળ=ગ્રીષ્મની
 શરૂઆત
કોકિલ=મધુર
ભારી=ઘણો
બટમોગરો=એક જાતનો
 સુગંધીદાર મોટો મો-
 ગરો
રસીલી=મજા આપનારી

પાઠ ૩૭.

શરૂ કર્યું=આરંભ્યું
ભીલ=જંગલમાં રહેનારી
 અનાર્ય જાત
ઉપજાવે=પેદા કરે
મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
પાદરી=ખ્રિસ્તી ધર્મનો
 બોધ કરનાર
બોધ=ઉપદેશ
દેવળ=દહેરૂં
કુશળ=હોંશિયાર
કાટખુણો=બાંધકામમાં
 ઉપયોગી લાકડાનું કે
 લોઢાનું એક ઓજાર
 (એનો ઘાટ કાટખુણા
 જેવો હોય છે માટે
 કાટખુણો કહેવાય છે)

વખત ન લગાડ=ઢીલ નહિ કર

ઓજારો=હથિયારો

ઓકારવા=બૂમ પાડવા

સાર.

અભણ માણસ ભણેલાને જાદુગર જેવો સમજે છે. તેથી હંમેશાં તેને તાબે રહે છે માટે દરેક માણસે વિદ્યા મેળવવાને પ્રયત્ન કરવો.

ભાગ ૨.

પાઠ ૩૮.

બહાદુરી=જોરાવરી

વહેણ=પાણીનું વહેવું તે; પ્રવાહ

બંદર=બાગેબી ઇમારતો

હજી=હાલ સુધી

ચીરેફાડે

નમુના=નકલ

ભાટ=કવિતા બનાવી ખરા ખોટા વખાણ કરનારી એક જાત

પારડી=સુરત જિલ્લામાં કસ્બો છે

ઓળગી=વટાવી

વલસાડ=સુરત જિલ્લામાં કસ્બો છે

સપાટ=સરખી

ટોચ=ઉપલો ભાગ; મથાળું

શિખર=ટોચ

મુશ્કેલ=અઘરૂં

ચઢાવ સીધો હતો=ચઢાવવાનું સીધું હતું

કુંડ=છોથી બાંધેલો ઝરે

બુરજ=કિલ્લાનો ઉંચો ગોળ પહોળો ભાગ

પ્રવાહ=રેલો; વહેણ

તળેટી=પર્વતના મૂળ આગળની જગા

ખીણ=બે પહાડ વચ્ચેની જગા

હાર=ઓળ

પગથી=પગે ચાલતાં પડેલો રસ્તો

રમણીય=મનોહર; સુંદર

સપાટાબંધ=જલદી

નકશો=ગામ, દેશ કે શહેરનો ચિત્રેલો નમુનો

આકૃતિ=ઘાટ; આકાર

સાર.

અવલોકન કરવું અને પછી તેવો ઘાટ બનાવવો કે જેથી જોએલું બરાબર ધ્યાનમાં રહે.

પાઠ ૩૯.

બોડા=ઝાડપાન વગરના

ભેખડો=પત્થર કે માટીના મોટા ટેકરા

દેવકી ઉનાઇ=સુરત જિલ્લામાં વાંસદાની પાસે ઉના પાણીનો કુંડ છે તે ગામ

દેવસ્થાન=દહેરૂં; દેવળ

સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ

પડ=પોપડો

ઉપસી=ફુલી; ઉંચી થઇ

પીગળેલો=ગરમીથી પ્રવાહી રૂપ થએલો
ઉપસેલો=ઉંચો આવેલો
ઉપયોગી=જરૂરના

સાર.

આ પાઠથી કુદરતનું ભાન થાય છે.

પાઠ ૪૦

ધોધ=ઉંચેથી જોસબંધ પડતું પાણી
ધસડી=તાણી
સરિતા=નદી
તરુ=ઝાડ; વૃક્ષ
ચરતાં=ઘાસ ખાતાં
મેળાપ=મુલાકાત
વહેળો=નાની નદી
ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ચમકારા=ઝબકારા
પચી જાય છે=નીચે ઉતરી જાય છે; સમાઇ જાય છે
શક્તિ=બળ
કૂરકૂર=બારીક હીરા
મુખ=નદી દરીઆને મળે છે તે જગા
બેટ=ચારે બાજુ પાણી ને વચમાં જમીન હોય તે
નીરે=જળથી
તીરે=કાંઠે
ચિત્રવિચિત્ર=જાત જાતના; તરેહ તરેહના
કિનારે=કાંઠે
નિશ્ચય=નક્કી
પિછાણીએ=સમજીએ

પાઠ ૪૧

ખલાસી=વહાણ હાંકવાનો ધંધો કરનાર
અહોળો=ઘણો મોટો
ખાર=ખારો
ભરતીઓટ=નદી ખાડી કે દરીઆમાંના પાણીનું ચઢવું તે ભરતી; ને ઉતરી જવું તે ઓટ
મોજાં=છોળો
કાડીઓ શંખલા છીપો } દરીઆઇ પ્રાણીઓને રહવાનાં ઘર

પાઠ ૪૨

હજીરો=તાપી નદીના મુખ આગળ હવા ખાવાની જગા છે.
મછવો=નાની હોડી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
ભૂગોળવિદ્યા=પૃથ્વીના ગોળા વિષેની વિદ્યા
ટંડેલ=વહાણનો મુખ્ય ખલાસી
માહીતી=ખબર
પુરતી=જોઇએ તેવી
મગીખા=મગ જેટલી નાની
નિશાની=એંધાણી
ભૂશિર=જમીનની અણી લાંબી વધીને દરીઆમાં ગએલી હોય તે
ઘુસે છે=પેસે છે
અખાત=સમુદ્રનો ફાંટો લાંબો વધીને જમીનમાં ગએલો હોય તે
ઉપસાગર=પહોળા મોંનો અખાત
કાપ=પાણીમાં ધસડાઇ

આવેલો કાદવકચરો;
અગુ

બાઝે છે=ઠરે છે
દ્વીપકલ્પ=જેની ત્રણે બાજુએ પાણી ને એક બાજુ જમીન હોય તે
ક્રિયા=કામ
સામુદ્રધુની=બે મોટા પાણીના ભાગને સાંધનારો પાણીનો નાનો ભાગ

પાઠ ૪૩

કારીગર=સુથાર, લુહાર કુંભાર, વણકર વગેરે કામ કરનાર
વાટ=પૈંડાપર ચઢાવેલો લોખંડનો પાટો
તાણાવાણા=વણવાની સાળપર જે ઉભા દોરા રાખવામાં આવે છે તે તાણો, અને આડા દોરા રાખવામાં આવે છે તે વાણો
દેસાઇ=જાગીરદાર; વતનવાળો
વસવાયા=સુથાર; લુહાર વગેરે ગામની વસ્તીનું કામ કરનાર લોક
આરા=પૈંડાની વચમાંના ફરતાં લાકડાના કકડા
વાંસલો=સુથારનું લાકડા ઘડવાનું ઓજાર
ટકાઉ=મજબુત
ધમણ=વા ફુંકવાનો સચો [ગારો
તણખા=સળગતી ચણુ-
ચોપાસ=ચારે બાજુ
સજ્જડ=સખત
ચાકડો=લાકડાના પૈંડા જેવું કુંભારનું ઓજાર
લોંદા=લચકા
કોસ=ગાઉ
ફાળકો=કામડીના જે ખાટપર કાંતેલું સુતર વીંટાળવામાં આવે છે તે
તાંતણા=તાર
ખાદી=દોઠી
ખોળીઉં=ગોદડાનું કપડું
જાજમ=પાથરવાનું રંગીત બિછાનું

પાઠ ૪૪

ગામ=જેમાં થોડાં ફળીઆં ને થોડાં ઘર હોય તે
શહેર=જેમાં છોબંધ ને હારબંધ ઘર હોય અને સારાં સારાં બજાર હોય તે
છુટ્ટી=રજા
ગિલીદંડા=મોઇ દંડો
દંડો=ગિલ્લી ઉડાવવાની એક હાથની લાકડી
તાલુકો=પરગણું
વળવાનો=ફરવાનો
દહાડો વળવાનો=ફાયદો થવાનો
રોજા=કબરો ઉપર બાંધેલાં મકાન
મસીદ=નિમાજ પઢવાનું ઠેકાણું
કોતરકામ=પત્થર કે લાકડામાં કોતરેલું ચિત્રકામ
ટપાલ ઓફિસ=પોષ્ટ ઓફિસ
બજાર=હાટ

કારીગરી=કૌશલ્ય; બનાવટ; હુન્નર

વરાળયંત્ર=વરાળના જોરથી ચાલતો સંચો

પાઠ ૪૫

કારકુન=લખવાનું કામ કરનાર

ખૂટતા=જોઇતા

નાયક=સિપાઇની ટોળીનો ઉપરી

રસીદ=પહોંચ; પાવતી

કોથળી=થેલી

છરી=શીતળા કાઢવાનું ઓજાર

કોચતો=કાણા પાડી ચેપ મૂકતો

ચેપ=પરૂ; રસી

પગાર=દરમાયો

કચેરી=ઓફિસ

મુખી=તલાટી

તગાવી=સરકારે ખેડુતને વ્યાજે ધીરેલાં નાણાં

મહેસુલ=જમીન ખેડવા બદલ સરકારને ભરવાના રૂપીઆ; જમીન વેરો

હદ=સીમા; મર્યાદા

ફેરણી કારકુન=તાલુકાના ગામોની સીમમાં ફરનાર કારકુન

હવાડો=કુવા નજીક ઢોરને પાણી પીવાને માટે બાંધેલો કુંડ

દુરસ્ત કરાવવું=ભાંગેલું સમરાવવું

ઓવરસીયર=બાંધકામ ખાતાનો અમલદાર

ફોજદાર=તાલુકાના પોલીસનો ઉપરી

મુકરદમો=કેસ

સાક્ષી=જુબાની

અવલકારકુન=મામલતદારના હાથ નીચેનો પહેલો કારકુન (થર્ડ ક્લાસ માજીસ્ટ્રેટ)

જમાદાર=બેત્રણ ગેટનો ઉપરી

રજુ=હાજર

સખતી=જોરજુલમ

તિજોરર=તિજોરીનો ઉપરી

શરાફ=રૂપીઆ લેવા આપવાનું કામ કરનાર

નોંધવાનું=લખવાનું

ખત=દસ્તાવેજ; લેખ

હવાલદાર=પોલીસ પટેલના હાથ નીચેનો હલકા પગારનો સિપાઇ

દવાખાનું=ઇસ્પિતાલ

શીતળા=સૈયડ; કાકાબળીઆ

પાઠ ૪૬

પ્રાંત=ઘણા જિલ્લા, એજન્સિ અને સંસ્થાન મળી થયેલો ભાગ

જિલ્લો=ઘણા તાલુકા મળી થયેલો કલેક્ટરના તાબાનો ખાલસા મુલક

તાલુકો=ઘણાં ગામ મળીને થએલો ભાગ

વિભાગ=ભાગનો ભાગ

કલેક્ટર=જિલ્લાનો મુખ્ય ઉપરી; જિલ્લાનો સુબો

અમલદારો=અધિકારીઓ

દેખરેખ=તપાસ

ઘંજનેર=બાંધકામ ખાતાનો વડો

મુલતવી રાખવું=થોડા વખત સુધી નહિ વસુલ કરવું તે

મામલતદાર=તાલુકાની જમાબંધી વસુલ કરનાર અમલદાર

સંમતિ=મંજુરી; પરવાનગી

વહીવટ=કારભાર

સુખાકારી=આરોગ્યતા

ઇન્સ્પેક્ટર=તપાસણી કરનાર અમલદાર

મુનસફ=સબજજ

કામશનર=વિભાગનો ઉપરી અમલદાર;

લેણદેણ=લેવું દેવું

પાઠ ૪૭

તીડ=અનાજ ખાઇ જનાર એક જાતનું પક્ષી

પાક=મોલ

ડેપ્યુટી=મદદનીશ

આશા=ઉમેદ

બલામણ=સિફારસ

હલ=હમણાં

શોધવા=તજવીજ કરવા

નિરાશ=નાઉમેદ

પરીક્ષા=તપાસ

બીના=બાબત; હકીકત

રેલ=પૂર

પરવાનગી=છુટ; રજા

હથિયાર=બંદુક; તરવાર વગેરે

છુટ=રજા; પરવાનગી

કન્યાશાળા=છોકરીઓની નિશાળ

નાલાયક=નહિ ચાલે એવો

ખુન=મારી નાખવું તે; ઘાત

જુબાની=સાક્ષીએ કહેલા બોલ

ભાગ ૩.

પાઠ ૪૮

નાળું=પાણી જવાનું ગરનાળું

મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી નીકળે છે તે જગા

ડહોળું=કાદવવાળું

ચિકાર=બેઉ કાંઠે ભરપુર

ઝરણું=જમીનમાંથી ફુટતી પાણીની સેરો

બરફ=ટાઢથી ઠરી ગએલું પાણી

ઠરી=જામી; બંધાઇ

થીજીને=ઠરીને

ઘટ=જાડો

કરચો=ઝીણા કટકા

હિમ=ઠાર

બાફ=વરાળ

કિરણ=સીધી લીટીમાં પડતો પ્રકાશ

ટીપાં=ફોરાં

ઝાકળ=ઠંડીના જોરથી પડતું પાણી; ઓસ

અટકીએ=થોભીએ

પાઠ ૪૯.

દેવતા=અગ્નિ

ચકમક=એક જાતનો પત્થર

વા નાખીએ=વીંઝીએ

મીણબત્તી=મીણ સાચની વાટ

ઠરી જાય=હોલવાય

ગુંગળાય=રૂંધાય

અંગારા=સળગતા કોયલા

ફુંકણી=દેવતા ફુંકવાની વાંસની ભુંગળી

ગતિ=હીલચાલ

તાજો=ચોકખો

જોત=બળતું; ભડકો

દવ=જંગલમાં લાગેલી આગ

પાઠ ૫૦.

ખિઠાઇ=ગળ્યા પદાર્થ

ફંટાળતો=કાયર થતો

પુષ્કળ=ઘણું

સ્વચ્છ=ચોકખું

તાજા=તરતના

કણી=રજકણ

ઢગલા=ઢગ

મીઠું=લૂણ; નીમક

બેસ્વાદ=સ્વાદ વગરની

આરોગ્યતા=સુખાકારી

બારીઆ=ચીભડાના કકડાને મીઠાના પાણીમાં બોળી સુકવી બનાવેલા તે

જીવ=જીવતા

અગર=મીઠું પાકે તે જગા

જુઆળ=પાણીનું ચઢવું તે; ભરતી

તરી આવે છે=ઉપર આવે છે.

સિંધવ=મીઠાની એક જાત

જથાબંધ=ઘણુંજ

દેશાવર=પરદેશ

બોળી=ડીકી

સાંભરી લઇ=ઉસરડી લઇ; એકઠી કરી

સાર.

માણસને પહેલે નંબરે હવાની; બીજે નંબરે પાણીની, ત્રીજે નંબરે ખોરાકની, અને ચોથે નંબરે મીઠાની જરૂર છે મીઠું સ્વાદમાં ખારૂં છે છતાં મીઠું કહેવાનું કારણ એ કે તે ખોરાકને સ્વાદવાળો બનાવે છે.

પાઠ ૫૧.

મૂળરંગ=પ્રથમનો રંગ

આંચ=ઝાળ

ધરી=પકડી

ગજરો=ફૂલનો માથામાં ઘાલવાનો તોરો

ઉડાડવા=બદલવા

ગંધક=પીળા રંગની ઝટ બાંગી જાય એવી વસ્તુ

મતલબ=ઇચ્છા

ખાસ=ખસૂસ; જરૂર

બરડ=ઝટ ભાંગે એવી

ચુરેચુરા=ભુકેભુકા

ભડકો=બળતું
વિસ્મય=નવાઇ
ઝાળ=આંચ
ઝાંખું=ફીકું; તેજ વગરનું

સાર.

અંધકમાં રંગ ઉડાડવાનો ખાસ ગુણ છે.

પાઠ ૫૨.

ફટકડી=એક જાતની તુરા સ્વાદની વસ્તુ
પાસા=બાજુ
હાર=કાંઠો
પહેલદાર=પહેલવાળી પાસાવાળી
શોખ=મરજી; ઇચ્છા
કાના=કોરણો
ખરબચડી=ખાડા ખઓચીઆં વાળી
કીમતી=મૂલ્યવાન
ઝુમ્મર=કાચનું કે ધાતુનું ઝાડ
અફાળી=પટકી; પછાડી
અકીક=રંગીન ચળકતા પત્થરની એક જાત
ઝવેરાત=હીરા માણેક વગેરે રત્ન
લોલક=લટકણ

પાઠ ૫૩.

કોદાળી=જમીન ખોદવાનું ઓજાર
સમી=દુરસ્ત
ભઠ્ઠી=ધાતુ પીગળાવાનો ચુલો
પાનું=ફણ
એરણ=લુહાર સોની વગેરે જેનાપર મૂકી ટીપે છે તે ઓજાર
ટીપીને=ઘડીને
સીધુ=પાંસરૂં
નળીઓ=ભુંગળીઓ
કઠોર=લોખંડ કે લાકડાની થાળ
ખીંટીઓ=ખુંટીઓ
પોલાદ=ખરૂં લોઢું
ચપ્પુ=વટાદાર છરી
ઘડતર=ઘડીને બનાવેલું
રવેશ=માળનો ઝુલતો ભાગ; ગોખ
ધા કર=ટીપ
કરવત=લાકડા વહેરવાનું હથિઆર
સ્ક્રૂ=પેચવાળો ખીલો
કાનસ=રેતરડી
નક્કર=સંગીન
પાધરૂં=બહારોબહાર

પાઠ ૫૪.

ઇંદ્રિય=શરીરના જે ભાગ વડે કામ અથવા ભાન થાય છે તે (જેમકે આંખ, કાન, નાક, જીભ, ચામડી, હાથ, પગ, મોં, ગુદા, ઉપસ્થ)
મુખ્ય=મોટા
સોપારીનાં ઝાડ=સોપારણ

ચોંટી=વળગી; બાઝી
શોષી=ચૂસી
એકાદું=એક
ઉત્પન્ન=પેદા
અંગ=ભાગ; અવયવ
અગત્ય=જરૂરનું
છિદ્રો=કાણાં
ખ્યાલ-અટકળ;ધારણા
બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણાં

સાર.

ઝાડના મુખ્ય છ અંગ છે. મૂળ, થડ, પાંદડાં ફૂલ, ફળ, બી પહેલાં ત્રણ ઝાડને જીવાડનાર અંગો છે.

પાઠ ૫૫

ચીકણું=ચિકાસવાળું
તાડી=ખાટો નીરો; ખજુરી કે તાડનો રસ
કહોવી=વલોવી
સીસાપેન=પેનસીલ
ઘટ=ઘાડું
છેદ=કાણું; વેહ
ગુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ
ઝરપે છે=ધીરે ધીરે વહે છે
આરપાર=બાજુબાજુથી પેલી બાજુ
નીરો=ખજુરી વગેરેનો તરતનો ઝરેલો રસ
થોર=થુવેરીઓ; કાંટાનું ઝાડ
ખરસાણી=થુવેરની એક જાત
આંકડો=એક જાતનું ઝાડ (એના ફૂલ હનુમાનને ચઢે છે)
ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે
સાણુચોખા=વાંસીઆ ચોખા
છાલ=છોડા; ચામડી
રેસા=તંતુ; તાર
ગળણી=ગાળવાનું ઝીણા કાણાંવાળું વાસણ
હલકા=જલદી પચે એવા

પાઠ ૫૬

સુખળા=ડુંડાં કે કંઠીની બાજુએ સોયા જેવું હોય છે તે
મુલક=દેશ
બરછટ=કઠણ ને ખરબચડું લાગે એવું
બાફે=ગરમ પાણીમાં પકવે
હવાલો=તારની ચારણી
ચાળણ=ચાળીતા બાકી રહેલો ભાગ; થુલું
આથો=ચઢીને ખાટું થએલું ખારૂં
લેપરી=પટ્ટી
શુમારે=આસરે
ડુંડી=નાનું ડુંડું
ઉંબી=ઘઉંની કંઠી
પોટીસ=ગુમડાં વગેરે દરદ પકવવા માટે ઘઉં અળસી વગેરેના લોટની બાફીને લુગડી કરવામાં આવે છે તે
ખાંચ=ખોભણ
હાઉદખાની=પીળા પોચા
ઠુંમસો=ઠુંકો પણ ભરાય

વાજીઓ=ઝીણા કાળાશ પડતા
પોટા=ધોળો ઠુમસો
ફાટ=ભાગ
પુષ્ટિકારક=જોર આપનાર
થુલું=ભુસું; ચાળણું
ઝાટકીએ=ઉપણીએ
રવો=ઝીણો દાણાદાર લોટ
જખમ=ઘા

સાર.

અનાજની પરીક્ષા તથા તેનો ઉપયોગ સમજાય છે.

પાઠ ૫૭

બગીચો=બાગ
દાંડી=વચલી નસ
સોકડું=નાનું
ગંજીફો=રમવાનાં પાનાં
માફક=પેઠે
કમળ=તળાવમાં થતું એક જાતનું ફૂલ
જુથાબંધ=સામટું
દાંતા=અણીવાળી કોર
ગુલમોર=એક જાતનું ફૂલનું ઝાડ
કળી=વગર ખીલેલું ફૂલ
ચુંટી=તોડી
થોકડો=જથ્થો; જુડો
બળવી=બળુના પાંતરાં
કુંવાર કુંવારનો છોડ
અગથીઓ=અગથીઆનું ઝાડ

પાઠ ૫૮

પતંગીઉં=એક જાતની સુંદર પાંખવાળો કીડો
જીવજંતુ=નાનાં જીવડાં
પારખું=જાણ્યું
ખુબસુરત=દેખાવડો
બીલકુલ=સમુળગી
વેતરી=વેઠ કરનારી
બદલવી=ફેરફાર કરવી
ઈયળ=પેટે ચાલનાર કીડા
પુડા=મધમાખીનું ઘર
અવતાર=એકરૂપ બદલી બીજા રૂપમાં આવવું તે
હુમલો=હલ્લો
વંદા=વાંદા
જઠર=ખાધેલું પચાવવાની કોથળી
માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી જાત હોય તે
પાંખ=પર
અવસ્થા=દશા; હાલત
કોશેટો=લાંબી ગોળ દડી
નિરાંતવળી=નચિંત થઇ
કુટુંબ=વંશ; ઓલાદ

પાઠ ૫૯

ઘેળાયા કરતો=વારંવાર આવતો
સમડી=કાગડાના આકારનું મોટું પ્રાણી
ચીરે=ફાડે

કરાંઠી=સુકાએલા છોડની
ડાખળી; સાંઠા
ગરદન=ડોક
ખાઉંત્રા=ખાતાં ધરાય
નહિ એવા
કોહેલું-સડેલું
નહોર=તીણા નખ
ભાગોળ=શહેર કે ગા-
મમાં પેસવાનો દર-
વાજો
ભાથું=મુસાફરીનું
ખાવાનું
તીર=કાંઠું
ઘસારાબંધ=ઝડપથી
નજર=નીઘા
સરી=લપસી
અંધારા=ચક્કર;ફેર;તંમર
ગીધ=કાડી ખાનારૂં
મોટું પક્ષી
ઢોળાવ=ઢાળ;
મળે છે=ઉતારી દે છે
કમકમાટ=ચીતળી

સાર.

ઈશ્વરે જે પ્રાણીઓ બનાવ્યા તે આપણા સુખને માટેજ બનાવ્યાં; માટે પરમેશ્વરનો પાડ માનવો.

પાઠ ૬૦.

દોડાદોડ=નાસાનાસ
કુમળી=નરમાશવાળી
પીઠે=બરડે; વાંસે
ગુચ્છાવાળી=ઝુમખા
જેવા વાળવાળી
છોડાં=છોતરાં
કાતરી=કાપી
કણ્ણા=પુળા
ટેકડા=કૂદકા
ભપકાદાર=શોભિતા
સુંદર=ખૂબસુરત
બદન=શરીર; અંગ
રમુજ=આનંદ
વલવલાટ=હસીને નહિ
બેસવું તે; વલોપાત
ગર=માવો
કુંપળ=કૂણગો; અંકુર
રાક્ષી=બન્ને બાજુપર
અકેકો અણીદાર દાંત
હોય છે તે
રૂવાંટી=ઝીણા વાળ
ચપળ=ચાલાક
અવાજ=સાદ
ઘાતકી=ખૂની
દુશ્મન=શત્રુ
બચાવ=રક્ષણ
ચકોર=ચપળ
પોલાણ=પોકળ: ભાગ
ઝુમખો=જથો
છત=આજ
બીકણું=બીએ એવું
નજરે પડતું=દેખાતું
ખાસ કરીને=ઘણું કરીને
દૂરનું દૂર=આઘે
તેજ=ચાલાક
કૌવતવાળા=મજબુત;
જોરાવર
ઉપરાઉપરી=એક પછી
એક
ફાળ=કુદકો: છલંગ
ઘટ=ઝાડી
રતુમડો=રતાશ પડતો

રહેઠાણ=વાસ; રહેવાનું ઠેકાણું; મુકામ [વિખત

સમીસાંજ=દીવાબત્તીનો

પાઠ ૬૧.

હટે=દૂર જાય; ખસે

પંજા=પાંચ આંગળાં ને હથેલી જેટલો કાંડા લગીનો ભાગ

માન=આબરૂ; મોટાઇ

પુંછડીહલાવતો=ખુશ થતો

ફરી વળ્યા=વીંટળાયા

સરત=હાર; જીત

ખંખેરી=ઝાટકી

લટકતી=લબડતી

લાળ=ચીકણું થુંક

ગબડી=દોટ

ભરોસાદાર=વિશ્વાસુ

મમતાળુ=માયાળુ

તાબેદાર=તાબે રહેનાર

પત્ત કરતી=લેખતી

ભાવ=પ્યાર; હેત

પાઠ ૬૨.

સગાં=કુટુંબી

નળો=ઘુંટણથી પાટલી સુધીનો પગનો ભાગ

ચહેરો=ઘાટ; મોંની શિકલ

બળવાન=જોરાવર

પક્કું=પહોંચેલું; પેક

ભમે=ભટકે; રવડે

સવાલ=પ્રશ્ન

ટટાર=સીધાં

અણીપડતાં=અણીવાળા

દેખાવ=શોભા; ભરાવ

બરછટ=કરકરા

બગાસું ખાય છે=આળસ દૂર કરે છે

ડાચું=જડબું

વિકરાળ=બિહામણું; ડરામણું

છાતીવાળું=હિંમતવાન

હુમલો=ધસારો

ટુકડી=ટોળી

બદામીઇ=બદામના રંગ જેવું

ભુરાશ પડતી=ભુરાશપર

પાદર=ગામના ઝાંપા બહારની જગા

કિકીઆરી=ચીસ

ખંધુ=લુચ્ચું

ભારો=ગુચ્છો

ખોળ=શોધ; તપાસ

દરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં

વાઢ=શેરડીનું ખેતર

સતાવવું=દુઃખ દેવું; પજવવું

પાઠ ૬૩.

નુકસાન=બગાડ

કીકી=આંખના ડોળાની વચ્ચેનો ગોળ કાળો ભાગ

ચીરં=ફાડું

ઘુરકવા=ડોળા કાઢવા

પડખે=બાજુએ

ખાતર=માટે; વાસ્તે

પજવો છો=હેરાન કરો છો

કોઠી=નાનો કોઠાર

સહેલાઇથી=થોડી મહેનતે

ઝાંખા=થોડા

શોભા=દેખાવ

જ્ઞાન=સમજ
ઘોર=ઘણું બિહામણું
ખબર=જાણ
મ્યાન=તરવારનું ઘર
કરકરી=ખરબચડી
છોલી=ફોતરાં કાઢી
ઉપયોગીપણું=જરૂરિઆત
ગુણ=પાડ
કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી નાશ કરવા
મહેરબાની=દયા

પાઠ ૬૪.

વાઘણ=વાઘની માદા
ચળકે=ઝળકે
ભો=બીક
ચાબેલ=રત્નાડીઓ
દીપડો=વાઘની જાતનું પ્રાણી
સિંહણ=સિંહની માદા
અજાયબ=નવાઈ
ધ્યાન=ચિત્ત
અગ્નિ=દેવતા
યાળ=કેસવાળી; ઘોડા કે સિંહની ડોકપરના વાળ
ઠેલણું=હડસેલી શકાય તેવી
હેરાન=દુઃખી
ઘુઘુવાટા=ઘુ ઘુ કરતો અવાજ
ગર્જના=સિંહનું બરાડવું તે
ધ્રૂજતાં=કાંપતાં
ભયંકર=બિહામણા
ગોસ=માંસ
ઠેકાણું=નિયમ
વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ
ચાહા=ડાઘા
આંતરે=ઘેરે; કબજે કરે

પાઠ ૬૫.

ગોકળગાય=પરમેશ્વરની ગાય
કરોડ=વાંસાની વચમાંનું ઉભું હાડકું
દવાશાળા=હાસ્પિતાલ દવાખાનું
હાડપિંજર=હાડકાનું ખોખું
દિવાલ=ભીંત કરો
ટાંગ્યું=લટકાવ્યું
બિહામણું=ડરામણું
ગરદન=ડોકી
પાંસળી=પાંસા પરની હાડકી
બેડોળ=કદરૂપું
ભરાઉ=ભરેલું
બેશક=નક્કી; ખચીત
કૌવત=જોર; બળ
અવયવો=ભાગો
ખોપરી=મગજનો હાબડો
મગજ=ખોપરી માંહેનો નરમ ભાગ
ફેફસાં=દમ ભરવાની કોથળી
હૃદય=લોહીની ટાંકી
થાપો=કુલાની પાસેનો જાંગનો ભાગ
ફુકકો=દમ ભરવાની કોથળી
સંરક્ષણ=સારી સંભાળ
રેસા=તાર; તાંતણાં

સંકડાય=સંકોચાય
સાંધો બાઝે છે=એક ઠેકાણે એકઠા થાય છે.

સ. ૧) માંસપેસી શેની બનેલી છે? ૨) હાડકાંની જરૂર શા માટે છે? સ. ૩) હોચામાં કયો ગુણ છે કે જેથી તે લાંબા ટુંકા થઇ શકે છે? સ. ૪) શરીરમાં કેટલાં હાડકાં છે?

પાઠ ૬૬.

ત્વચા=ચામડી
સુંવાળી=લીસું
ઉપસી=ઉંચી આવી
દરદ=દુ:ખ
નિશાની=ઓળખાણી
અડકે=છેડે
ખમાતું=સહન થતું
ખોળીઉં=ઉપલું પડ
હેઠળ=નીચે
રેખા=છાપા
ગરમ=હુંફાળું
ગેંડા=ગેંડીનો નર
કુદરતી=માણસનું કરેલું નહિ તે; ઇશ્વરનું બનાવેલું તે
ઢાંકણું=અંતર; પડ
રક્ષણ=સંભાળ; બચાવ
ઢીમું=ઢીમણું
ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ
પડ=પોપડો
ખરી પડે છે=જતી રહે છે; નીકળી જાય છે
રૂઝાતા જાય=રૂઝ આવતી જાય
લઠ્ઠુ=જબરી
આળું=જરા અડકવાથી પણ દુ:ખાય તેવું
ભોંકે=ઘોંચે; ઘાલે
ખાલ=ચામડી; ત્વચા
ઓશીકું=નાનો તકીઓ
દાખલો=ઉદાહરણ
ગલેફ=ઓશીકા કે ગોદડાંને ચઢાવેલું પડ
સૂક્ષ્મદર્શક=નાનીચીજને મોટી દેખાડનાર
અસંખ્ય=અગણિત; ઘણાજ

સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ કયું? સ. ૨) ચામડીનો ઉપયોગ કહો. સ. ૩) ચામડીમાં કેટલા પડ છે? સ. ૪) એ પડનો ઉપયોગ સમજાવો, સ. ૫) કઇ જગાની ચામડી જાડી હોય છે? સ. ૬) એક દાખલો આપી ચામડીની રચના સંભળાવો. સ. ૭) જેના શરીર પર વાળ વધારે હોય તેની ચામડી કેવી હોય છે?

પાઠ ૬૭.

ટકોરા=આંગળી વાળી નખથી ઠોકવું તે
ટકે છે=નભે છે; ચાલે છે
પહેર્યા=ચાલ્યા
બીક=ડર; ભો
કાયરી=બેકી

ફરાયું=ઊભું રહેવાયું
ટાંગી=લટકાવી
રાંપી=ચામડું સાફ કરવાનું મોચીનું ઓજાર
કુમળું=નરમ
સુરત=તાપી નદીને ડાબે કાંઠે શહેર છે.
તળીઉં=નીચેનો ભાગ
ખાસું=મજાનું; સારું
તરડે=તરડ પડે; ચીરા પડે; ફાટે
કમાવેલું=પકવેલું
ચમારવાડો=જ્યાં ચમાર લોકો રહેતા હોય તે જગા
વાસ મારતી=ગંધાતી
જીન=ઘોડાની પીઠ પર નાખવાની ગાદી
મસક=પાણી ભરવાનો ચામડાનો કોથળો
સ. ૧) ચામડામાં કયો ગુણ છે કે જેથી પાણી અંદરથી બહાર નીકળી જતું નથી? સ. ૨) જોડા પહેરવાથી શો લાભ? સ. ૩) ચામડાંને કેળવવાની રીત કહો. સ. ૪) ચામડાની કઇ કઇ ચીજો થાય છે?

પાઠ ૬૮.

ઊન=ઘેટાના વાળ
વાંકડીઆ=ગુંચળી વાળા
ટકાઉ=મજબુત
સાચવી=સંભાળી
ટુઆ=ઝીણાં જીવડાં
હુંફે=ગરમાવો
ઢોરઢાંકર=બળદ ઘોડા વગેરે
ઓઢો=બળદને ઓઢાડવા માટે સીવેલું કપડું.
ગરમાવો=હુંફ; ગરમી
ઉતર્યાં=પૂરા થયા; ગયા
ગાંસડી=પોટલી
કાંતવું=લાંબા દોરા કાઢવા
ઊકવેઠ=કડાકુડ; માથાકુટ
બરાઉ=પાસે પાસે
વારફુટ=જેકીટ; કમર સુધીનો વગર બાંયનો કબજો
ઝબ્બો=પગની પાની સુધીનો ડગલો; જામો
કબજો=બાંય વગરનું બદન

સ. ૧) ઘેટાને ટાઢ કેમ વાતી નથી? સ. ૨) ભરવાડ ક્યારે ઉન કાતરી લે છે? સ. ૩) ઊનનો ઉપયોગ કહો. સ. ૪) ઊનનાં કપડાંથી ટાઢ કેમ વાતી નથી? જ. ૪) શરીરમાંથી ગરમી નીકળી જવા પામતી નથી.

પાઠ ૬૯.

આંગણું=બારણા આગળની જગા
તળીઉં=નીચેનો ભાગ
ભેજ=શરદી
સાગ=લાકડાની એક જાત
વાડો=ઘરની પાછળની ખુલ્લી જમીન
ક્યારો=ચોરસ ખાડો
રંગબેરંગી=જુદા જુદા

રંગના
ઓથડીએ=વખતે
ઉભરણી=ભોંય તળીઆ
થી ઉંચાઇ
ખાસ=જાણી જોઇને
કુંભી=ઘરના ઉભા
આડા લાકડા બેસા-
ડવા માટેની બેસણી
છોલાણું=છો દેવરાવવી તે
પરસાળ=ઘરમાં પેસતાં
પહેલો ખંડ આવ
છે તે
ઓસરી=ઓટલી
દેરાસર=દેવને રાખવાનું
ઠેકાણું
પૂજા=સેવા
રસોડું=રાંધણી; રાંધ-
વાનો ઓરડો
સરકાવવું=છાપરા ઉપર
કામડાં બંધાવવા
પાણિયારું=પાણીના
બેડાં તથા ગોળી
મૂકવાની જગો
કોઠાર=અનાજ ભરી

મૂકવા માટે લાકડાનો
કે કાદવનો બનાવેલો તે
ધુમાડીઉં=ધુમાડો નીક-
ળવા માટે બાંધેલું તે
ઘેરાઇ=ભરાઇ
વૈદના પગલાં થતાં નથી=
રોગ આવતો નથી
જાજરૂ=સંડાસ
છીંડી=ઘરની પછાડીના
નેવાં પડવાનો ભાગ.
સીડી=નીસરણી
દિવાનખાનું=બેસવા ઉ-
ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો
મોટા=પ્રખ્યાત; નામીચા
ખુબીથી=સફાઇથી
વેળ=વેલા
ખીંટી=ખુંટી
તાકા=મોટા ગોખલા
મોભ=છાપરાની વચ-
માંનું આડું લાકડું
સાગટી=વળી
પકવાસા=છાપરાના સા-
કટા સાથે જડેલી
પાટીયાની ચીજો

કામડું=વાંસની બે ફાડ-
માંની એક ફાડ
છત=છાજ
નરદમ=તદ્દન
ઝરૂખો=ગોખ; રવેસ
બેશક=નક્કી
સવડવાળું=સગવડ ભ-
રેલું; વગવાળું

પાઠ ૭૦.

ઓળો=છાયો; પડછાયો
મદારી=ખેલ કરનાર
છાયાયંત્ર=ઓળાપરથી
વખત જાણવાનું યંત્ર
સાધન=સાહિત્ય

સ. ૧) અસલના વખ-
તમાં ઘડિયાળ હતા?

સ. ૨) અસલના લોકો
વખત શા ઉપરથી
જાણતા.

પાઠ ૭૧.

ઘડિયાળ=વખત જાણ-
વાનું યંત્ર
ચંદો=ઘડિયાળમાં આં-
કા માંડેલો ગોળ ભાગ

ક્રમથીઉં=નાની મોટલી
I=એક
II=બે
III=ત્રણ
IV=ચાર
V=પાંચ
VI=છ
VII=સાત
VIII=આઠ (પ+૩)
IX=નવ (દશ-એક)
X=દશ
XI=અગિઆર (દશ+એક)
XII=બાર (દશ+બે)
કુંડાળું=ગોળચક્કરડું
મિનિટ=અઢી પળ; સાઠ સેકંડ
અંતરે=છેટે
કમાન=પોલાદની પટીનું ગુંછળું
સામટા=બધા
મધરાત=વચલી રાત
ઝડપ=ઉતાવળ
કુંચી=ચાવી

ઉકેલતી=ઉપડતી

સ. ૧) ઘડીઆળમાં કેટલા કાંટા હોય છે? સ. ૨) બંને કાંટા સરખા હોય છે? સ. ૩) નાના તથા મોટા કાંટાથી શું જણાય છે? સ. ૪) ઘડીઆળ જોતાં શીખવાને માટે પહેલાં શું ઓળખવું જોઇએ? સ. ૫) ચંદાપર કેટલે સુધી આંકડા માંડેલા છે? સ. ૬) નાનો કાંટો આઠપર હોય ત્યારે મોટો કાંટો ક્યા આંકડાપર હોય છે?

પાઠ ૭૨.

પડીકું=બંડલ
સમતોળ=સરખું વજન
તોળ્યું=જોખ્યું
દાંડી=ત્રાજવા બાંધે છે તે લાકડી.
ચીચવો=એક ઉભા લાકડાપર બીજા આડા લાકડાની વચમાં સાલ ઘાલી બે છેડે બેસવાની રમત
મધ્ય=વચલા
સેજસાજ=જરા
ત્રાજવું=તોળવાનું સાધન
પલ્લું=છાબડું
છેતર્યો=ઠગ્યો
પાધરો=સીધો
તોલ=વજન
સમાન=સરખી
યુક્તિ=તદબીર
ખોટ=નુકશાન

સ. ૧) આપણને માલ ઓછો ન મળે તે માટે ત્રાજવાની બાબતમાં શી તપાસ કરવી?

પાઠ ૭ કવિતાની સમજુણી

આપણી આજુબાજુએ ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે. ધાસ અને શ્વાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઇ વાત કરીએ અથવા મનમાં નઠારા (કોઇનું બુંડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રંજકણ મુકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કોઇપણ જગા શોધીએ પણ પરમેશ્વર વગરની કોઇપણ જગા ખાલી મળે નહિ, મતલબ કે બધેજ પરમેશ્વર છે.

પાઠ ૮ પરમેશ્વરની પ્રાર્થના.

અરે ! દેવના પણ દેવ ! હે જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરૂં છું કે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફકત તારોજ આસરો છે (૧) હે પરમેશ્વર તમે હંમેશાં દુઃખ મટાડનારા છો; બધાનું પોષણ કરનારા છો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફકત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું મારી કાંઇ પણ વાત તમારાથી અજાણી નથી; (મતલબ કે બધીજ તું જાણેછેજ) હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફકત એક તારોજ આસરો છે (૩) અમે નાના છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી બુદ્ધિ ઘણીજ ઓછીજ છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફકત એક તારોજ આસરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જબરાં રહીએ, તમે અમને હંમેશાં સહુણી

આપજો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને એક ફક્ત તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી જરાપણ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (ભજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાઠ ૧૬. સત્ય.

અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું અને નક્કી સાચું બોલવું કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આબરૂથી પંકાયલા રહેવું. (૧) સત્યના બીજથી સત્યનું મોટું ઝાડ થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણુસો આસરો લેશે, તેથી તેમનાં દુઃખો જતા રહેશે અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયામાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણુસ દુઃખમાં આવી પડશે જેમ સત્યરૂપી સુરજનું તેજ ઘણું પ્રકાશશે, તેમ કપટ અને નઠારી બુદ્ધિ (સત્યની) બીકથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) કદાચ કોઇ કારણથી સત્ય ઢંકાઇ જશે (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતલબ કે સત્ય ઉઘાડું પડશે જેમ સૂરજ કદી વાદળાંથી ઢંકાઇ જાય છે. તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઇ પ્રકાશે છે, તેમ. (૪) સાચને નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ થતો નથી, માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી, સત્ય ઘણાં દુઃખ નક્કી ટાળે છે, સત્યના જેવું બીજું નક્કી નથી (૫) સત્યમાં હંમેશ ખરું સુખ રહેલું છે, એટલુંજ નહિ પણ સત્યથી પરમેશ્વર ઘણો ખૂબ

ધર્મ વળી સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જીતો અને હંમેશાં ખુશ રહો. (૬)

પાઠ ૨૪ પશુઓનાં ટોળામાં તકરાર.

ચોપગાં જનાવરોમાં એક વાંધો પડયો, તેથી તેઓએ પોતે સામસામા સવાલ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી (ભેગાં થયાં) અને ત્યાં બધાં નર અને માદા બેઠાં એટલે ગાય—હું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા ગુણોની (ઉપયોગીપણાની) કદર કોણ કરશે ? મતલબ કે કોઇ નહિ. મારાં વાછરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો બીજા ખાય છે; તોપણ મારા પર થતા જુલમનો પાર ક્યાં છે ? (ટેક) (૧) કુતરો—હું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું ધણીનું અન્ન ખાઇને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂણનો બદલો વાળી આપું છું અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરૂં છું (ટેક) (૨) ગધેડા—બેવકુફ (અક્કલ વગરના) માણસ મને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે ભાર કોણ ઉપાડે છે ? ભારે વજન લાદે (પીઠપર ભરે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું; પણ કહો કે માણસો મારા ગુણ ક્યાં જાણે છે ? (ટેક) (૩) ઘોડા —હું શરીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરૂં છું અને કદાપિ ચાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં, ધણીને પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરૂં છું તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે ? (ટેક) (૪) ઊંટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ઘણી લાંબી મુસાફરી કરૂં છું તોપણ કોઇ ઘાતકી મુસાફર પાણીને માટે મને મારી નાખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાય

રહેલું હોય છે.) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરું છું (ટેક) (૫) હાથી—રાજાની અંબાડીનો આધાર મારાપર છે. (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શોભે છે.) મારાં પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શોભે છે. તેથી હું પશુઓમાં મોટો સરદાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું) (ટેક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી. તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને તલપી રહે છે; તેથી હું ચંડાળના હાથે કપાઇ મરું છું કહો મને બીન ગુનેહગારને ઇન્સાફ ક્યાં મળે છે? (મતલબ કે મળતો નથી) (ટેક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-જમીન ખેડે છે મારા પર આખી દુનિઆનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો, રોજનો ભાર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮)

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો, ને ગાય એ બિચ્ચારાં પ્રાણી બીજાના ભરોસા પર અકળાય છે. વિશ્વમાં નહારા કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે, તો પછી પશુ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય નહિ? મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૭. જુઓ કે જંતુની જાતમાં કીડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે; અને બધી સાથે મળીને હંમેશાં હળીમળી ફરમાં રહે છે.

પાઠ ૩૧. પક્ષીઓની ખુશાલી.

ઝાડ ને છોડવાની ડાળીઓ હાલે છે. અને પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતા ઊડે છે. (મતલબ કે કલ્લોલ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં જંગલમાં ચેનબાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં

ટોળામાં હળીમળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો કહે છે. સુખીઆ પક્ષી હંમેશાં ઝાડ છોડવાની ડાળીપર ડોળે છે (૧) કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. કોઇ દાણા ખાતા જાય. કોઇ ફૂળમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઇ લીલોતરી ખાય અને પાણી ઓવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલાં જોઇ સુએ છે, સવાર થતાં પહેલાં ઉઠીને દોડે છે અને કોઇ જંગલમાં ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે ઝુલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે તે મીઠો માલ મંડયા રહીને ખાય તોપણ ખુટે નહિ એટલો છે, તે ખાઇને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ઠેકાણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીત હાલે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે, મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસા અને અનાજ મેળવી શકાય છે. મહેનતથી રાજાની પદવી લેવી હોય તો તે કાંઇ આઘે નથી મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે;

મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપદાઓ તુરત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે. અરે બાળકો ! તમે મહેનતને ઇચ્છેલું ફળ આપનાર ગાય બરાબર જાણો. મહેનતથી ધાર્યો મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે.

સાર—આળસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૬ ગ્રીષ્મ ઋતુનો મહિમા.

પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે ગ્રીષ્મઋતુમાં જોઇ લીધી. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંબાનું ઝાડ સારૂં દેખાય છે. જેમ જમીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની) સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંબો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખૂશ થતી વસંત ઋતુ મને (આંબાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઇ. પછી ગરમીની ઋતુ થઇ એટલે આંબાપર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઇને માણસો (તે લેવાને) લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ઘણો તાપ પડે છે, તેથી કેરીઓ ઝાડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રસદાર થઇને સારો કેસરીઆ રંગ ધરે છે. તે (કેરી) રસથી દુનિયાના લોકોનું મન પોતાની તરફ ખેંચતી તેથી કેરીની મજા મનમાં રહેતી (૨) કોયલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં ઘામ ઘણો થાય છે. તેથી પક્ષી ઊડીને જંગલે જંગલ ફરે છે (કોયલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું મારૂં રહેઠાણ આંબાના ઝાડપર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી ઓળખાઉં છું અને મારા મધુરા સાદ વડે વખણાઉં છું (હું માણસોને) ગાયનના સુર સમજાવું છું અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ઘણો ગજાવી મૂકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં ખીલેલી કળીઓ છે તેથી શરીરમાં સારી વાસ ભરાય છે હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું બધા લોકોએ મને ગ્રીષ્મનો ખીલેલો બાળક ગણ્યો છે.

ઘંદ્રમજા.

આંબો, કોયલ અને મોગરો એક હારમાં ગાય છે.

આંબો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી.

કોયલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખણાઉં છું.

મોગરો—બટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે,

બધાં કહે છે અમે સારી અને શોભીતી ગ્રીષ્મ ઋતુ જાણી

પાઠ ૪૦મો. સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી સારી નદી જુઓ, તેને કાંઠે નાના મોટા ઝાડો ઊગેલાં છે એમાં જુદાં જુદાં રંગનાં માછલાં મજા કરતાં અને કિનારાપર લીલું છમ જેવું ઘાસ પશુઓ ચરતાં જણાય છે. બધા શહેરનો દેખાવ નકી નદીથીજ સમજવો, નદીથી નહાવાનું ધોવાનું, પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

ભુગોળના સવાલ.

પાઠ ૩૮મો. સ.) પ્રલ્હાદ શું ધંધો કરતો હતો? વલસાડથી પારડી કઇ દિશામાં છે? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઇ નદી આવે? પારનેરાના ડુંગરના શિખરપર ચડીને તેમણે શું જોયું? પારડી આવી તેઓએ શું કર્યું?

પાઠ ૩૯મો. સ) ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે? આબુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત વળેટી, અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નદી જમીન શી રીતે બને છે? કયા પર્વત પર બંગલા, કિલ્લા, દહેરાં વગેરે બાંધી શકાય? મેદાન એટલે શું તે સમજાવો. લસુંદ્રા, દેવકી ઉનાઇ, તુળસીશ્યામ એ કુંડમાં ઉના પાણી શાથી હશે? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો, મેદાન અને ડુંગરાનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦ સવાલ) વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે? સરોવર શી રીતે બનતાં હશે? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે? કયા સરોવરનું પાણી ખારૂં હોય છે? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે? અને ખારા પાણીનું કયું છે? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે?

પાઠ ૪૧ સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખારૂં શા માટે હોય છે? સમુદ્ર કેટલો ઉંડો હોય છે? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે? સમુદ્રમાં મોજાં શાથી થાય છે? સમુદ્રનું પાણી રાતું, ભુરૂં, પીળું દેખાવાનું કારણ શું? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે? દરીઆમાં શું શું પાકે છે?

પાઠ ૪૨ સવાલ) હજીરો ક્યાં છે ને તે શાને માટે પ્રખ્યાત છે? દરીઆ વિષે થોડીક વાત કહો. ભુશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજાવો. બેટ શી રીતે બનતા હશે? દ્વીપકલ્પ એટલે શું? કઇ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હમેશાં થયા કરે છે? સામુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩ સવાલ) ગાડાં ને હળમાં શેનું લાકડું વાપરે છે? અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું? લુહારને ત્યાં શું જોયું કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? શણનું શું બને છે? ગામડામાં વસનારા લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે?

પાઠ ૪૪ સવાલ) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે? શું છે? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે?

પાઠ ૪૫ સવાલ) કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા? તેમની સાથે કોણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત

પૂછી ? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યા ? ફોજદાર ઓવરસીઅર અને તિજોરરનાં કામ કહો, વેચાણ, ગીરોખત કયું ખાતું નોંધે છે? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઇ ?

પાઠ ૪૬ સવાલ) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે ? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે ? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાના નામ દો. અને તે ખાતાઓના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે? તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે ?

પાઠ ૪૭ સવાલ) કલેકટરને મુખીએ શી બાબતની અરજી આપી ? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે ? જિલ્લા જડજને શું કામ હોય છે ?

પાઠવાર અઘરા શબ્દો તથા જોડાક્ષરો.

વાર્તા	સામાન્ય	મૂળાક્ષરો	જોડાક્ષરો	પદાર્થપાઠો
પ્રાણીઓ	ચિત્રો	હોશિયારી	ભૂગોળ	માહીતી
પુસ્તકો	પોપટીઉં	વર્ણન	લિપિ	બ્રાહ્મણ
બાળબોધ	પંડિતો	અજાણ્યુ	વરકુ	અનુસ્વાર
વિસર્ગ	કૂકડ	નર્યો	શ્રદ્ધા	ઉદ્યોગી
અજાણ્યુ	ઉંમર	વિદ્યાભ્યાસ	ધ્યાન	ટટ્ટુ
મૂર્ખ	હડહડતો	કળિયુગ	ઉતર્યો	બુદ્ધિ
ઝિંઝાડે	ખર્ચીપાન	શ્રાવક	જાત્રા	કુંચી

ડૂબી	અક્કલ	ધણીધણિઆણી	ભક્તિ	કૃપા
નરસિંહ	ચૌદશ	શિક્ષક	અંતઃકરણ	ફેંટો
સોંપ્યો	શુદ્ધિ	આશ્ચર્ય	લગ્ન	કુટુંબ
ખૂંચેલો	ઇન્સાફ	વિજયનગર	ઘડાવ્યાં	કીમતી
સત્તર	મિલ્કત	વહેંચણ	દિવાન	ઉમેર્યો
સુશોભિત	સિપાઇઓ	પૈપૈસો	અટકાવ્યો	વિશ્વપતિ
દોડાદોડ	છુટ્યું	પ્રમાણિક	કિંમત	પોલીસ
જગકર્તા	ભૂખ્યો	સ્તુતિ	પ્રાર્થના	નિવારો
વૃદ્ધ	આગ્રહ	મુશ્કેલી	વિધવા	જાપ્તો
તુરંગ	વાણીઆ	વિકટ	તૂટી	દ્રવ્ય
લૂટી	મિઠાઇ	તાલેવંત	લૂટ	ભુંડાં
મડદાં	યુધિષ્ઠિર	અર્જુન	ક્રોધ	વર્તણુંક
દુર્યોધન	સ્ત્રી	દ્રૌપદી	ઝુંપડી	દુઃખ
નવાણું	કૌરવ	ચિત્રગુપ્ત	ગર્વ	ગુસ્સો
ન્યાયાધીશ	પ્રીતિ	ચર્ચા	સાક્ષી	શક્તિ
વિચાર્યું	ગળેપડુ	ગૃહસ્થ	નિસાસો	લંગડો
હંમેશાં	કદાપિ	શિઆળ	વિલાસપુર	મહોલ્લો
પિત્તળ	મશ્કરી	શિરોઇ	સ્વાદે	મઝા
સિવાય	દુષ્ટ	કલેશ	નિશ્ચય	વૃક્ષ
મંદવાડ	પ્રગટે	ઉજાસ	સ્વર્ગ	રિવાજ
વર્તમાનપત્ર	લક્ષ્મી	ઉત્તર	પત્થર	પૂજે
વિદ્યાર્થી	સ્વચ્છ	સ્થિતિ	ચોંટાડવા	ઇંદ્રિય
ઢાંકણ	કંટાળો	છિદ્રો	નુકશાન	ભિનાશ

ચોંટયો	નાહ્યા	લૂછી	પાડોશણ	વિદ્વાન
અઘાટ	ફેંસલો	નિર્ણય	દિલ્હી	વિદ્યા
આસરો	વિષયો	ખુદાવંદ	મચ્છર	નમ્ર
ફાટયો	માતેલો	યુક્તિ	ગર્વ	વોશિંગ્ટન
જોજે	વિષ્ણુપ્રસાદ	પુસ્તકાલય	વૃત્તાંત	ધમકાવ્યા
હિંમત	લક્ષણ	ઇર્ષાખોર	બંદગી	અલ્લાહ
અંદેશો	સાદડી	બ્રાહ્મણ	પિડાય	ધિક્કાર
પુરુષો	ઝવેરાત	તલ્લીન	ગુરુ	ગંદકી
મુકુંદ	પશ્ચિમ	ભિખારી	નૌતમલાલ	ચિંતા
ખૂશી	કિલ્લો	ઢોલ	બિકાનું	ચક્કર
રમણિય	દેશનિકાલ	બાંધણી	ભાંગ્યું	દુર્ગંધ
સ્થિર	આકૃતિ	વિવાહ	પુષ્કળ	ઢોળાયું
કૈકેયી	ચમત્કાર	દેવસ્થાન	માર્ગ	સંગ્રહ
મુકાય	મંથરા	ગ્રીષ્મ	પર્વત	શ્રેષ્ઠ
જંતુ	મુકાવ્યો	શત્રુઘ્ન	ઋતુ	કાઠિઆવાડ
નિર્દોષ	કઠિઆરા	દોષ	અયોધ્યા	શ્યામ
શેત્રુંજા	ધડાકો	નિસાસો	મળસ્કે	કૌશલ્યા
મહિમા	પાલિતાણા	ફૂદી	ધર્માદા	નિર્મળ
સુમિત્રા	સુગંધ	લસુંદ્રા	ફૂટયો	સંતોષ
લક્ષ્મણ	ચિત્ત	ભિંજાય	સંતાડવા	આશીર્વાદ
વિપત્ત	સંદેહ	સૂર	જન્મ	સદ્ગુણી
ચોકખું	ધૂળ	ચોક	પ્રફુલ્લ	ગમ્મત
પ્રદર્શન	શેખચલ્લી	તરુવર	મુન્સફ	પ્રહ્લાદ

સ્ક્રૂ	સીવણકામ	તર્કપ્રસાદ	વડોદરા	ચોર્યાસી
કસ્બો	ગૂંથ	સજજડ	જિલ્લો	વંશપરંપરા
પાંદડાં	ઉત્પન્ન	ગૂંથેલી	ઢેડવાડો	ધિક્કાર
કમિશનર	મુળીઆં	નિચાણ	ગોદડાં	વત્તા
અંગ્રેજી	અગત્ય	સમુદ્ર	દોરડાં	ગોવિંદ
હાલ	ખ્યાલ	સરિતા	જુદો	સંમતિ
સરજુબાઇ	કંટાળતો	પિળાશ	વિચિત્ર	ઓફિસ
શાંતિલાલ	બેસ્વાદ	ડહોળી	મોહંમદ	મીણબત્તી
પરીક્ષા	હૂંફ	નિરોગી	નિતારી	અથડાય
બૂટ	શ્રેષ્ઠ	હથિયાર	ધરાસણા	ગળણી
કિનારો	નિરાશ	વિસ્મય	પુષ્ટિકારક	ઓવરસિયર
દ્વીપકલ્પ	ખૂટતા	ખૂન	ગંધક	શુમારે
ટંડેલ	સખ્તી	મઝાની	ચિનાઇ	ઘુંટી
નિશાન	ભૂશિર	એહસાન	ક્રિયા	સામુદ્રધુની
ભઠ્ઠો	પૈડું	દુરસ્ત	તિજોરર	ડાક્તર
કલેકટર	ઇન્સ્પેકટર	ચિકાર	પ્યાલું	લિલાશ
ઝુંમર	ધાન્ય	હાંસોટી	દાઉદખાની	અરદ
વહાણો	ફૂલું	ચાળણી	વિનંતી	ફોલ્લા
પોટીસ	ઠુમસો	દોડયા	ચૂંટી	દાંડી
શોષી	ચિરાએલું	પ્રકાશ	જીવજંતુ	અથવા
સૂંઠ	વૈતરી	અઠાવીસ	કીડિઆરી	પોષણ
ક્રોશેટો	નિરાંત	ધોળાયા	ઊડતું	ઘસારાબંધ
ખાઉધરાં	ઢમઢમાટ	વલવલાટ	ગુચ્છો	બિલાડી

ઠેકડા	ઓચિંતી	દુશ્મનો	ઝુમખો	રતુમડા
ફૂલ	રાક્ષી	ગબ્ફી	દિવાલ	રહેઠાણ
તૈયાર	શ્રીધર	ટુકડી	કાબરચીતરૂં	કીકિઆરી
લોંકડી	ખંધાઇ	શિક્ષણ	ઘૂરકવા	મૂછ
ધંટડી	મ્યાન	અગ્નિ	ધ્રૂજતા	સિંહણ
ચોંટયું	ઠેલણ	ધુધવાટા	ગર્જના	હાડપિંજર
ટાંગ્યું	કાંકું	હૃદય	ફુંકો	સંરક્ષણ
માંસપેસી	સૂક્ષ્મદર્શીક	રક્ષણ	ઓસીકું	ઓળીઉં
તૂટતું	ડુક્કર	મિનિટ	વાસ્કુટ	જભ્ભા
ઢોરઢાંકર	ઓરાઢીઆ	ઊટવેડ	ટકાઉ	હુંફ
ટુઆ	પરસાળ	પાણિઆરૂં	ધુમાડીઉં	ઘડિઆળ

ટીપ:—શબ્દો આડી લીટીમાં ગોઠવ્યા છે.

કડાંની ડ્રિલ.

કડાં લોઢાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે, અને તેનો વ્યાસ એક બિલ્લસ જેટલો હોય છે; અને તેની જાડાઇનો પરીઘ એ ઇંચનો હોય છે; તે રાતા, પીળા, વાદળી વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોય છે. સૂચના—૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં હાથ સાથે લટકતાં રખાવવાં. ૨) છેલ્લી રમતને બારે કડાં જમીન પર મુકાવી દેવડાવવાં. મુકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી. ૩) કડાં મૂઠીમાં જોરથી દાબીને પકડવાં. અંગુઠો ટેકણમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવાં સુગમ પડશે. રમત ૧—તૈયાર કડાં લેવા તત્પર થવું. ચાલો—બે કડાં બે હાથમ

લઇ હાથ પગની સાથે અડાડેલાં રાખવાં. ૧) બેઉ હાથ ઉંચા. ૨) બેઉ હાથ નીચા. રમત ૨—૧) બેઉ હાથ સીધા લાંબા, ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીઓ સામ સામી) ૨) બેઉ હાથ પીઠ ગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવા. રમત ૩—બેઉ કડાં એકઠા કરી વચ્ચેથી બેઉ હાથે સામ સામા પકડવા. ૧) ધુંટણમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન રાખી બેસવું એડી ઉંચી રાખવી (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨) ઉભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવાં. (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઇએ.) રમત ૪—કડાં છુટા કરી અકેક હાથમાં પકડવાં. ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ. ખભાની સીધી લીટીમાં લંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું રમત ૫—૧) જમણો હાથ સામો લાંબો કરવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૬—૧) જમણો હાથ ઉંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો. ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭—૧) બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠીઓ સામસામે) ૧) ૨) બેઉ કડાં પગના આંગળા આગળ (પગ ધુંટણમાંથી સીધા રાખવા,) રમત ૮—બેઉ હાથ ઉંચા. (મુઠીઓ સામસામે) ૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો, (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું, રમત ૯—૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા (મુઠીઓ સામસામે) ૨) બેઉ હાથ પાછળ લાંબા. રમત ૧૦—૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથના અંગુઠા ખભાને અટકાડવા.

ત્રીવેદી વાંચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અથ

જાહેર ખબર.

સાતમીના અર્થ જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ અને રૂઢ પ્રમાણે. શાસ્ત્રીય પદ્ધતિથી વ્યુત્પત્તિ; કવિતાનું વિવરણ-સ્ફુટીકરણ; સમાસ પ્રકરણ; બારબેલ્સની ડ્રિલ વગેરે. **છઠ્ઠીના અર્થ** જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ અને રૂઢ પ્રમાણે. કવિતાનો અન્વય; સમજુતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠના સાર વિગેરે. **પાંચમીના અર્થ** જેની અંદર અર્થ કવિતાની સમજુતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અપુર્ણાંકના નિયમો; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; વગેરે **ચોથીના અર્થ** જેની અંદર અર્થ, કવિતાની સમજુતી; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષર; ડ્રિલ; મુંબઇ ઇલાકાની ભુતળ વગેરે **બીજીના અર્થ** જેની અંદર અર્થ, કવિતાની સમજુતી, પાઠનો સાર; અઘરા શબ્દો, જોડાક્ષરો; કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ શીખવવાની ભૂગોળ, ડમ્બેલ્સની ડ્રિલ વગેરે **પહેલીના અર્થ** જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજુતી; અઘરા શબ્દો, જોડાક્ષરો, ડમ્બેલ્સની ડ્રિલ પાઠના સવાલ તથા સાર વગેરે. **બાળવર્ગની નોટ** જેની અંદર મૂળાક્ષર શિક્ષણ; લખવાનો ક્રમ; કાના માત્રા વગરના શબ્દો, કિન્ડરગાર્ટન મુજબ બારાખડી શિક્ષણ, આંક, અર્થ, ગીત, કવિતાની સમજુતી, આંકનો ઉપયોગ, સરવાળા બાદબાકીના કોઠા, ડ્રિલ ગીત સાથે, સાદી કડાની રમત, એકથી પાંચ સુધી ઉમેરવા બાદ કરવા વિગેરે.

ત્રીજીના અર્થ કવિતાની સમજુતી; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; ભૂગોળના સવાલ; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ડ્રિલ.